

**Pedagogiset aistileikit
varhaiskasvatusikäisen lapsen kasvun
ja oppimisen tukena**

Kaisa Niiranen
Anna Reinikainen

Opinnäytetyö
Kesäkuu 2020
Sosiaali- ja terveysala
Sosionomi (AMK)

Tekijä(t) Niiranen, Kaisa Reinikainen, Anna	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä 6/2020
	64	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi Pedagogiset aistileikit varhaiskasvatusikäisen lapsen kasvun ja oppimisen tukena		
Tutkinto-ohjelma Sosionomi (AMK)		
Työn ohjaaja(t) Lundahl, Raija; Honkanen Kati		
Toimeksiantaja(t) Holman vuoropäiväkoti		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyö oli työelämälähtöinen ja sen toimeksiantajana oli Holman vuoropäiväkoti Orivedeltä. Opinnäytetyön tavoitteena oli lisätä tietoa varhaiskasvatusikäisen lapsen aisti-toiminnasta sekä kehittää Holman vuoropäiväkodin aistileikkitoimintaa ja aistileikkitoimintaa huomioivia oppimisympäristöjä.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin työelämän tutkivana kehittämistyönä kvalitatiivisista lähtökohdista. Tutkimusaineisto kerättiin puolistrukturoidulla kyselytutkimuksella jyvaskyläläisestä Nisulan päiväkodista sekä orivesiläisestä Holman vuoropäiväkodista. Kysely toteutettiin Webropol-kyselyllä. Lisäksi Holman vuoropäiväkodissa tehtiin väliarviointi henkilöstön kanssa. Väliarvioinnin menetelmänä oli benchmarkkaus. Tutkimuksessa saatujen aineistojen pohjalta tuotettiin pedagoginen aistileikkiopas Holman vuoropäiväkotiin yhdessä sen henkilöstön kanssa.</p> <p>Tutkimustulokset osoittivat, että aistitoiminnan huomioivat menetelmät koetaan varhaiskasvatuksessa merkityksellisiksi. Aistitoimintaa huomioivia menetelmiä hyödynnetään pedagogisesti, koska niiden koetaan tukevan kaikenlaisten lasten suotuisaa kasvua, kehitystä ja oppimista. Aineistojen mukaan oppimisympäristön merkitys, aisteja aktivoivana ja rauhoittavana elementtinä on merkityksellinen ja niihin tulisi kiinnittää huomiota erilaista toimintaa suunniteltaessa ja toteuttaessa. Pedagogisen aistileikkioppaalta toivottiin selkeyttä ja helppokäyttöisyyttä ja sen toivottiin pohjautuvan varhaiskasvatussuunnitelman viiteen oppimisen alueeseen.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Aistit, oppimisympäristö, varhaiskasvatus		
Muut tiedot (Salassa pidettävät liitteet)		

Author(s) Niiranen, Kaisa Reinikainen, Anna	Type of publication Bachelor's thesis	Date 6/2020 Language of publication: Finnish
	64	Permission for web publication: X
Title of publication Pedagogical sensory play in support of early childhood growth and learning		
Degree Programme in Social Services Bachelor of Social Services		
Supervisor(s) Lundahl, Raija; Honkanen Kati		
Assigned by Holma's round-the-clock day care center		
Abstract <p>The thesis had a working-life orientation and it was assigned by Holma's round-the-clock day care center from Orivesi. The aim was to increase knowledge of the sensory functions in early childhood and to develop sensory play activities and a learning environment that would take into account sensory play activities at Holma's round-the-clock daycare center.</p> <p>The thesis was carried out with a qualitative approach as developmental research focused on working life. The data was collected from Nisula's day care center in Jyväskylä and Holma's round-the-clock day care center in Orivesi by using a semi-structured survey. The survey was carried out with the Webropol software. In addition, a mid-term evaluation was carried out with the staff at Holma's day care center. The method of the mid-term review was benchmarking. Based on the obtained data, a pedagogical sensory play guide was produced for Holma's round-the-clock day care center together with its staff.</p> <p>The results showed that sensory methods are considered important in early childhood education. Sensory methods are used pedagogically because they are perceived to support the growth, development and learning of all kinds of children. According to the data, the importance of the learning environment as an element that activates and soothes the senses is important and should be taken into consideration when planning and implementing different activities. The pedagogical sensory play guide was hoped to have clarity and ease of use as well as that it should be based on the five areas of learning in the early childhood education plan.</p>		
Keywords/tags Senses, learning environment, early childhood education		
Miscellaneous (Confidential information)		

Sisältö

1	Johdanto	3
2	Lapsen kehitys ja oppiminen.....	4
3	Aistit ja oppiminen	6
3.1	Aistit.....	7
3.2	Sensorinen integraatio ja sen häiriö.....	10
4	Varhaiskasvatus lapsen kehitystä tukemassa	12
4.1	Oppimisympäristöt.....	13
4.1.1	Fyysinen oppimisympäristö.....	14
4.1.2	Psyykkinen ja sosiaalinen oppimisympäristö	16
4.2	Leikki varhaiskasvatuksen menetelmänä.....	17
4.3	Varhaiskasvatuksen oppimisen alueet ja pedagogiikka.....	19
5	Opinnäytetyön toteutus	20
5.1	Opinnäytetyön eteneminen	22
5.2	Aineiston kerääminen	24
5.3	Aineiston analyysi.....	27
5.4	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyyden arviointi.....	28
6	Kehittämistyön tulokset ja johtopäätökset	30
6.1	Käytössä jo olleet hyvät käytänteet	31
6.2	Aistitoiminnan merkityksellisyys varhaiskasvatuksessa.....	33
6.3	Oppimisympäristö aistitoimintaa tukemassa.....	35
6.4	Odotukset aistileikkioppaasta	37
7	Pohdinta.....	42
	Lähteet	43
	Liitteet.....	45
	Liite 1. kyselylomake.....	45

Kuviot

Kuvio 1. Opinnäytetyön eteneminen.....	23
Kuvio 2. Väliarviointi ideapahvit sekä aistileikkioppaan korttipohjamallit.....	26
Kuvio 3. Esimerkki teemoittelusta. Käytössä olleista moniaistisista työtavoista.....	27
Kuvio 4. Esimerkki monivalintakysymyksen vastauksesta hyödyntäen webropol kyselytyökalua.....	28
Kuvio 5. Käytössä olleita moniaistisia työtapoja.....	32
Kuvio 6. Piirakkadiagrammi, Kuinka usein käytät moniaistisia työtapoja?.....	33
Kuvio 7. Millainen oppimisympäristö tukee lapsen aistitoimintaa ja pedagogista aistityöskentelyä?.....	36
Kuvio 8. Millä tavalla aistileikkiopas tulisi jaotella?.....	39
Kuvio 9. Aistileikkioppaan korttipohjat.....	40
Kuvio 10. Valmis pedagoginen aistileikkiopas	41

1 Johdanto

Kaikista ikäluokkansa lapsista noin kahdeksalla prosentilla on jonkinasteisia aistinsäätelyn haasteita. Aistinsäätelyn pulmiin ei aina liity muita erityisyyden piirteitä ja on merkityksellistä, että ammattilainen kykenevät tunnistamaan erilaisia aistinsäätelyyn liittyviä tekijöitä ja piirteitä. Aistinsäätelyn pulmia voidaan helpottaa suunnittelemalla ja säätelemällä lapsen oppimisympäristöä niin, että ympäristössä huomioidaan myös aistiyli- tai aliherkkien lasten tarpeet (Jussila 2019, 50-51.)

Lapsuus on merkityksellistä aikaa myöhemmän kehityksen ja oppimisen kannalta ja varhaiskasvatuksessa on tärkeää tiedostaa lapsen kehitystä ja oppimista edistäviä ja hidastavia tekijöitä (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2015, 22). Oppiminen on monimutkainen ja moniaistinen prosessi. Kun oppimisessa huomioidaan moniaistisuus ja moniaistinen ympäristö niin oppiminen on luontevaa ja tehokasta. (Shams & Seitz 2008.) Jos oppiminen ei suju suunnitellusti, voidaan oppimisvaikeuksiin vaikuttaa ulkoisilla ja sisäisillä keinoilla, esimerkiksi ympäristöjen muokkauksella ja erityisten opetusmetodien käytöllä. (Isomäki 2015, 40, 62-63).

Opinnäytetyö oli työelämälähtöinen ja sen toimeksiantajana oli Holman vuoropäiväkoti Orivedeltä. Opinnäytetyön tavoitteena oli lisätä tietoa varhaiskasvatusikäisen lapsen aistitoiminnasta sekä kehittää Holman vuoropäiväkodin aistileikkitoimintaa ja aistileikkitoimintaa huomioivia oppimisympäristöjä. Opinnäytetyön aineisto kerättiin puolistrukturoidulla kyselytutkimuksella Nisulan päiväkodista, jossa aistileikkitoiminta on vakiintunut osa päiväkodin arkea. Sama kyselytutkimus toteutettiin myös Holman vuoropäiväkodissa, jossa haluttiin kartoittaa Holman henkilöstön ideoita ja toiveita koskien aistileikkitoimintaa. Näiden aineistojen ja Holmassa toteutetun väliarvioinnin pohjalta tuotettiin pedagoginen aistileikkiopas Holman henkilöstön käyttöön.

2 Lapsen kehitys ja oppiminen

Lapsen fyysinen kasvu on pääosin geenien säätelemää. Normaaliin kasvuun vaikuttaa lapsen ympäristö ja olosuhteet, esimerkiksi terveellinen ravinto, uni, huolenpito ja turvallinen kasvu- ja oppimisympäristö. Kaikkien näiden edellä mainittujen kasvuun liittyvien tekijöiden tarve vaihtelee lapsen eri kasvuvaiheiden mukaan. Ympäristön ja olosuhteiden ollessa suotuisat, lapsi kasvaa, kehittyy ja oppii normaaliin tapaan. (Sääkslahti 2018, 73.) Varhaislapsuus on myöhemmän oppimisen kannalta merkityksellistä aikaa. Ensimmäisenä elinvuotena tapahtuva kehitys on laajempaa kuin koskaan myöhemmin ja alle kolmevuotiaana lapsen aivojen muovautuvuus uusille asioille on merkittävän suurta. Ympäristö ja lapsen läheiset aikuiset niin kotona kuin varhaiskasvatuksessa vaikuttavat suuresti lapsen kehitykseen ja oppimiseen, joten on tärkeää, että tiedostetaan lapsen kehitystä ja oppimista edistäviä ja hidastavia tekijöitä. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2015, 22.)

Jo vastasyntyneellä lapsella on valmius olla aktiivisesti vuorovaikutuksessa fyysisen ympäristönsä kanssa ja oppia ympäröivästä maailmasta. Aluksi aistielimet eivät toimi kovin tarkasti, mutta vastasyntyneen tehdessä havaintoja ympäristöstään, hermosolujen väliset yhteydet kehittyvät ja aistit vähitellen harjaantuvat. Kun lapsi tekee havaintoja ympäristöstään alkaa vähitellen muodostumaan jäsenynteitä ja tarkoituksenmukaisia toimintatapoja, joita lapsi soveltaa myöhemmin uusiin tilanteisiin. (Nurmi ym. 2015, 22, 28-29.)

Oppimisen kannalta on olennaista, millaisia valmiuksia lapsella on kohdata uusia asioita, miten lapsi suuntautuu uusiin asioihin ja miten lapsi reagoi muutokseen. On myös merkittävää, kuinka nopeasti lapsi tottuu toistuvaan ärsykkeeseen ja alkaa suuntamaan tarkkaavuuttaan johonkin uuteen asiaan. Lapsi, joka ehdollistuu nopeasti opittavaan asiaan suuntaa huomionsa innokkaasti uuteen ja suoriutuu hyvin kognitiivisesti. (Nurmi ym. 2015, 29-30.)

Lapsen kehitys ja oppiminen on hyvin moninainen prosessi ja se edellyttää eri osa-alueiden saumatonta yhteistyötä. Esimerkiksi kävelemään oppimiseen liittyy aivojen ja hermoston kypsymisen lisäksi lapsen kiinnostus ympäristöön, motivaatio toimia, vuorottaisten askeltavien liikemallien kehittyminen, kehon kontrolli ja tasapaino, kehon mittasuhteiden kehittyminen ja riittävä lihasvoima (Nurmi ym. 2015, 31.)

Varhaiskasvatuskäisen lapsen sensorisen integraation kehityksestä voidaan hahmottaa neljä eri tasoa. Ensimmäisellä tasolla ajatellaan olevan vastasyntyneen vauvan (0-2kk), joka tutustuu itseensä ja ympäristöönsä ensisijaisesti taktilisen aistin (iho), vestibulaarisen aistin (tasapaino ja liike) sekä proprioseptiivisen aistin (lihakset, nivelet, nivelsiteet) kautta. Vauva nauttii koskettamisesta ja erityisesti suun ympärillä olevat tunteoreseptorit reagoivat herkästi. Äiti ja vauva ovat sensorisesti toisiinsa kiinteästi yhteydessä ja tästä yhteydestä kehittyy vahva kiintymys. Vauva havainnoi aktiivisesti ympäristöään, oppii vähitellen säätelemään silmiensä liikkeitä ja alkaa liikuttelemaan itseään tarkoituksenmukaisesti. Vauva oppii myös vähitellen painovoiman vaikutusta, joka luo turvallisuudentunnetta. (Kranowitz 2015, 72-73.)

Toisen tason ajatellaan tapahtuvan lapsen ensimmäisen ikävuoden aikana, jolloin lapsen mielensisäinen kehonhahmotus omasta itsestään ja kehon kaksipuolisuudesta syntyy. Kaksipuolisuuden, bilateraalisuuden, hahmottamisen kautta lapsi vähitellen oppii käyttämään kehonsa vasenta ja oikeaa puolta hallitusti. Myös lapsen asentoreaktiot kehittyvät ja lapsi pystyy vähitellen vastustamaan painovoimaa ojentamalla niskaansa ja kohottamaan ylävartaloaan. Lapsi kiinnostuu ympäristöstään ja silmien vakautuminen helpottaa liikkeiden koordinoitua. Aistimukset omasta itsestä ja ympäristöstä alkavat jo olemaan melko jäsenyntyneitä ja tämä lisää lapsen turvallisuudentunnetta ja tarkkaavaisuutta. (Kranowitz 2015, 74.)

Kolmannella tasolla, kolmanteen ikävuoteen mennessä, lapsen hahmotuskyky kehittyy ja lapsi tutkii ympäristöään monipuolisesti kaikilla aisteillaan. Kuulo ja näkö kehittyvät tarkoiksi ja silmä- käsiyhteistyön kautta lapsi kokeilee ja oppii uusia asioita, esimerkiksi rakentamaan palapelejä. Lapsi alkaa kognitiivisesti ymmärtää asioita ja on aktiivisesti vuorovaikutuksessa ympäröivän maailman kanssa. (Kranowitz 2015, 75.)

Neljännellä tasolla, lapsen saavuttaessa kouluvalmiudet, sensorisen integraation taidot ovat jo kehittyneet pitkälle, vaikka kehitys jatkuukin läpi elämän. Lapsi kykenee abstraktiin ajatteluun ja päättelyyn ja on taitava sosiaalisissa tilanteissa. Lapsen tuntoerottelukyky on kehittynyt ja lapsi voi tietoisesti sietää pientä tuntoaistin tuomaa epämiellyttävyyttä. Proprioseptiivinen, taktiilinen ja vestibulaarinen aisti vahvistavat motorista osaamista ja hienomotoristen taitojen kehittymisen kautta lapsi kykenee käyttämään esimerkiksi kynää tarkoituksenmukaisesti. Lapsen visualisointikyvyt ovat kehittyneet jo pitkälle ja lapsi kykenee muodostamaan mielikuvia. (Kranowitz 2015, 74.)

3 Aistit ja oppiminen

Yksilö on jatkuvasti moniaististen ärsykkeiden ympäröimänä ja monien arkisten tehtävien suorittamiseen liittyy paljon moniaistista informaatiota. Shamsin ja Seitzin mukaan ihmisen toimintaa ohjaa moniaistiset prosessit ja siksi myös oppiminen on luontevaa ja tehokasta, kun siinä on huomioitu moniaistisuuden ulottuvuudet ja oppiminen tapahtuu moniaistisessa ympäristössä. (Shams & Seitz 2008.) Oppiminen on yksilöllinen prosessi, jossa oppija hankkii tietoa ja muistaa asioita aistien kautta. Jokin aisteista voi olla toista dominoivampi ja tämä tulee ottaa huomioon, kun valitaan oppimismenetelmiä ja suunnitellaan oppimisympäristöjä. Varsinaista oppimisprosessia ohjaa yksilön oppimistyyli, joka voi olla auditiivinen, visuaalinen tai kinesteettinen. Oppimisen kannalta on merkityksellistä myös se, että kun aistiärsyke tulee kahta tai

useampaa kanavaa pitkin, on se voimakkaampi kuin yhden aistin ärsyke. (Räty, Sivo-
nen, Saarela, Laurikainen & työryhmä 2014, 36, Shams & Seitz 2008.) Luojuksen mu-
kaan oppimistulokset paranevat sitä mukaa, mitä useamman kanavan kautta saa-
daan informaatiota:

- *Kuulon kautta opitusta muistiin jää 20 %*
- *Näön kautta opitusta muistiin jää 30 %*
- *Yhdessä kuulon ja näön kautta opitusta muistiin jää 50 %*
- *Jos saa lisäksi puhua, muistiin jää opitusta 70 %*
- *Jos saa lisäksi tehdä itse, muistiin jää opitusta 90 %*
(Luojaus 2011, 7)

Oppiminen ei aina suju tavoitellulla tavalla. Jos lapsen kehitys jollain osa-alueella jää selvästi alle ikätason normaalia kehitystä tai hänen taitonsa ovat keskivertoa heikommat voidaan puhua oppimisvaikeuksista. Oppimisvaikeuksiin voidaan puuttua niin ulkoisilla kuin sisäisilläkin keinoilla. Ulkoisia keinoja on ympäristön muokkaaminen, odotusten muuttaminen ja erityisten opetusmetodien käyttö. Sisäisillä keinoilla tarkoitetaan puolestaan häiriintyneiden taitojen harjaannuttamista ja vaikeuksien kompensointiä. Ulkoisilla keinoilla voidaan siis vaikuttaa yksilön ja ympäristön väliseen suhteeseen ja sisäisillä keinoilla muuttaa yksilön toimintakykyä ja helpottaa tulevaisuuden oppimista. (Isomäki 2015, 40, 62-63.)

3.1 Aistit

Ihminen saa aistimuksia ympäristöstään ja elimistöstään aistielimiin kohdistuvien aistiärsykkeiden kautta. Elimistön ulkopuoliset aistiärsykkeet voivat olla mekaanisia, kemiallisia tai lämpö- tai valoenergiaa. Elimistön sisäiset aistiärsykkeet puolestaan perustuvat sähköisinä signaaleina kulkeviin hermoimpulsseihin tai välittäjäaineiden tai hormonien kemialliseen tiedonvälitykseen. (Nienstedt, Hänninen, Arstila & Björkqvist 2004, 475.) Ihmiseen kohdistuvien aistiärsykkeiden määrä on valtava ja jatkuva. Aivot, jotka reagoivat erityisesti odottamattomiin ärsykkeisiin, kykenevät käsittele-

mään samanaikaisesti lukuisia aistiärsyksiä ja muodostamaan niistä yksilön ja ympäristön kannalta keskeisiä aistihavaintoja. Aivojen vireystila, emotionaalinen viritys sekä aiemmat muistijäljet vaikuttavat koettuun aistihavaintoon. Näin ollen aistihavainnon voidaan ajatella olevan aistitiedon ja aivojen sisäisen toiminnan vuorovaikutuksesta syntyvä kokemus. Tarkkaavuus, joka on tiiviisti sidoksissa aivojen vireystilaan, voi vaikuttaa aistiärsykkeiden havaitsemiseen niin, että tarkkaavuuden ollessa suunnattuna muualle voi aistiärsyke jäädä havaitsematta. (Neurologia 2006, 62.)

Saadessaan aistiärsyksen aistinelin muuttaa aistimuksen hermoimpulsseiksi tähän erikoistuneissa aistinelinten soluissa eli reseptoreissa. Valtava määrä aisti-informaatiota, josta tietoisuuteen mahtuu kerrallaan vain laskelmien mukaan yksi kymmenesmiljoonaosa, siirtyy reseptoreista aistiratoja pitkin neuroniketjuina keskushermostoon. Aistiradat voidaan jakaa spesifeihin ja epäspesifeihin aistiratoihin. Spesifien aistiratojen toiminta voi johtaa tietoisten aistimusten syntyyn, kun epäspesifiset, runsaasti synapseja sisältävä aistiradat vaikuttavat erityisesti hermoston vireystilaan. (Nienstedt ym. 2004, 475, 477-478.) Ihmisen aistijärjestelmät voidaan luokitella kaukoasteihin (haju, maku, näkö, kuulo ja tunto), sekä lähiaasteihin (vestibulaarinen, proprioseptiivinen ja taktilinen aisti) (Kranowitz 2015, 64-65).

Vestibulaarisella aistijärjestelmällä tarkoitetaan painovoima- ja liikeaistijärjestelmää, jossa sisäkorvassa sijaitsevat aistireseptorit saavat havaintoja pään asennosta suhteessa painovoimaan. Vestibulaarinen aistijärjestelmä myös havainnoi ihmisen liikkumista, liikkeen nopeutta sekä liikkeen suuntaa. (Sensorisen integraation sanasto N.d.).

Taktiilisella aistijärjestelmällä tarkoitetaan tuntoaistijärjestelmää (kosketusaisti ja paineaisti), termisiä aisteja (lämpimänaisti ja kylmänaisti) sekä kipuaistia. Taktiilisen aistijärjestelmän reseptoreita löytyy eniten iholta, mutta taktilisia tuntemuksia voidaan saada myös limakalvoilta ja sisäelimestä. (Nienstedt ym. 2004, 480; Sensorisen integraation sanasto N.d.)

Lihaksien ja nivelien asento- ja liikeaistijärjestelmää kutsutaan proprioseptiiviseksi aistijärjestelmäksi (Sensorisen integraation sanasto N.d.). Proprioseptorit eli lihasten, jänteiden ja nivelpussien reseptorit sekä sisäkorvan asento- ja liikereseptorit havainnoivat kehon liikkeitä ja asentoja ja välittävät niistä tietoa keskushermostoon. Proprioseptiivinen aistijärjestelmä säätelee mm. ihmisen tasapainoa yhdessä näköaistin ja ihon reseptoreiden kanssa edellyttäen, että eri ärsykkeet yhdistyvät onnistuneesti. (Nienstedt ym. 2004, 486-487.)

Maku- ja hajuaisti ovat kaukoaisteja, mutta lisäksi ne voidaan luokitella kemiallisiksi aisteiksi, koska aistiärsyksen aiheuttaa aina jokin sylkeen tai nenän limakalvolle liuennut kehon ulkopuolinen molekyyli. Myös veren ja kudoksen koostumusta mittaavat reseptorit luetaan kemiallisiin aisteihin, vaikkei niiden keräämä aistitieto yleensä ole tiedostettua. (Nienstedt ym. 2004, 490.) Hajurata eroaa muista aistiraadoista niin, ettei aistiärsyke etene talamuksen kautta, kuten muiden aistien ärsykkeet. Hajuärsyke kulkee suoraan aivojen limbiseen järjestelmään, joka mahdollistaa sen, että hajuaistimus voi herättää tunteita, muistoja tai miellelyhtymiä. (Nienstedt 2004, 491-492, Ayres 2008, 77.)

Ihminen saa valtaosan ympäristönsä informaatiosta visuaalisen aistijärjestelmän kautta. Valo, joka on aistinsolujen ärsyke, taittuu voimakkaasti sarveiskalvon ulkorajalla, jonka jälkeen linssi taittaa valoa vielä lisää. Verkkokalvolle muodostuu kuva katsottavasta asiasta ja verkkokalvon reseptorisolut vastaanottavat ärsyksen ja muokkaavat sitä. Aistihavainto siirtyy näkörajoja pitkin aivoihin. (Nienstedt ym. 2004, 498-511.)

Tihentyvät ja harvenevat ääniaallot ovat kuulon aistinsolujen ärsykeitä ja auditiivisen aistijärjestelmän tarkoituksena on havainnoida niitä niin ilmasta kuin muistakin välittäjäaineista. Ulko- ja sisäkorva välittää ääniaallot äänireseptoreihin, josta aistimus välittyy kuuloradan kautta aivokuoren kuuloalueelle. (Nienstedt ym. 2004, 492, 497.)

3.2 Sensorinen integraatio ja sen häiriö

Aivot muodostavat kaikesta saamastaan aistitiedosta yhtenäisen, integroidun kokemuksen. Ayresin (2008) mukaan sensorinen integraatio tarkoittaa kaiken aivojen käsittelemän aistitiedon jäsentämistä niin, että ihminen voi liikkua, oppia ja käyttäytyä mielekkäällä ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Sensorisen integraation prosessin kautta aistihavainnoista valikoituu merkityksellisimmät havainnot, joihin ihminen ensisijaisesti keskittyy (Ayres 2008, 27, 29-30.)

Ihmisen reaktiolla aistimukseen on aina jokin päämäärä. Varhaiskasvatusikäinen lapsi opettelee muodostamaan valtavasta aistimusten tulvasta erilaisia merkityksiä, eikä lapsi vielä kykene abstraktiin ajatteluun. Lapsen reagoiminen aistimuksiin tapahtuu ennemmin motorisesti kuin tietoisesti, ja siksi tätä aikaa lapsen kehityksessä kutsutaankin sensomotoriseksi vaiheeksi. Kun lapsi kasvaa, älylliset ja sosiaaliset reaktiot muuttuvat hallitsevammiksi, mutta tuleva kehitys ja oppiminen, esimerkiksi lukemaan oppiminen tai kirjoittaminen, rakentuu kuitenkin sensomotoriselle perustalle. (Ayres 2008, 32-33.)

Aivojen tavoite on muodostaa kaikesta saamastaan aistitiedosta yhtenäinen, integroitu kokemus. Tavoitteeseen pääseminen edellyttää paljon harjoitusta ja aikaa. Jos tehtävä häiriintyy, ja aivot eivät kykene käsittelemään tai jäsentämään aistivirtaa tarkoituksenmukaisesti, häiriintyy myös kehon oma sisäinen toiminnan ohjaus. Kun on tutkittu lapsia, joilla on sensorisen integraation häiriö, on selvinnyt, että lapsilla on yhtä paljon neuroneja kuin muilla lapsilla. Myöskään neurologisissa testeissä ei aina voida löytää syytä sensorisen integraation ongelmille, joten sensorisen integraation pulmat eivät automaattisesti liity johonkin muuhun erityisyyteen (Ayres 2008, 87-89.)

Sensorisen integraation häiriö, SI- häiriö, on monimuotoinen tila ja se voi ilmetä monella tapaa elämän eri osa-alueilla. SI- häiriöinen lapsi voi joillain taitoalueilla

toimia täysin normaalisti toisten taitoalueiden kehittyessä epätasaisesti. Tyypillisesti SI-häiriöisellä lapsella on ennen kaikkea toiminnan suunnittelun ja tuoton ongelmia älyllisten toimintojen ja päättelykyvyn ollessa normaalit tai yli tavan-omaisen. Kognitiivisten haasteidensa vuoksi lapsi voi kuitenkin näyttäytyä älyllisesti heikompana kuin hän on. SI-häiriö voi näkyä myös yliaktiivisuuteena, heikkona keskittymiskyynä, käytösongelmina, viivästyneenä puheen ja kielen kehityksenä tai lihasjänteiden tai koordinaation vaikeuksina. Syitä SI-häiriöille ei vielä täysin tunneta, mutta joidenkin tutkijoiden mukaan SI-häiriön taustalla voi olla esimerkiksi perinnöllisiä- tai ympäristötekijöitä. (Ayres 2008, 87-89, 91, 94-95.)

Kun aivot vastaanottavat aistimuksia laiskasti voi kyseessä olla SI-häiriö. Aivojen vaikeus vastaanottaa ja käsitellä valtavaa, jatkuvaa aistimusten määrää voi aiheuttaa ylikuormittumista, jolloin puhutaan yliherkkyydestä. Lapsi, jolla on aistiyliherkkyys, välttelee sellaisia aistiärsykeitä, jotka nostavat hänen vireystilaansa (Kranowitz 2015, 95.) Kun lapsi kokee aistimukset yliherkästi, ja hänen on vaikea suodattaa aistimusten virtaa, on tällä vaikutus lapsen keskittymiskykyyn. Aistimukset tuntuvat epämiellyttäviltä ja jopa uhkaavilta, jonka vuoksi lapsi saattaa olla kielteinen ja uhitteleva tai pelokas ja omiin oloihinsa sulkeutuva. Tavanomainen kosketus voi lapsesta tuntua lyönniltä, kovat äänet ja ihmispaljous voivat ahdistaa tai lapsi voi reagoida yliherkästi sanattomiin eleisiin ja tulkita niitä väärin. (Kranowitz 2015, 79.)

Kun haasteena on liian pienen aistitietomäärän vastaanottaminen ja sen säätelyminen, puhutaan aistialiherkkyydestä. Aistialiherkkyys ilmenee aistiärsykehakuisuutena, jonka avulla lapsi pyrkii nostamaan vireystilaansa. (Kranowitz 2015, 95.) Aistialiherkän lapsen käytös voi vaikuttaa hallitsemattomalta ja jäsentymättömältä ja lapsella voi olla motorisia haasteita. Lapsi voi kosketella, tunnustella, törmäillä hakiessaan aistimuksia ja lapsi voi jopa huomaamattaan satuttaa itseään, koska ei tunnista kivuliaita aistimuksia. Lapsi ei välttämättä myöskään ymmärrä sanatonta viestintää tai hän voi reagoida niihin hitaasti. (Kranowitz 2015, 79-80.)

Sensorisen integraatio häiriö voi olla myös aistiyli- ja aliherkkyksiä yhdistelevä ilmiö. Tässä tapauksessa lapsi saattaa hakea voimakkaita aistimuksia, mutta hänen on vaikea sietää niitä. Lapsen käyttäytyminen voi vaikuttaa jäsentymättömältä ja ennakoimattomalta. Lapsella voi olla huono keskittymiskyky, mutta lapsi saattaa silti keskittyä hyvin sellaisiin asioihin, joihin hän itse motivoituu. Lapsella voi olla tunne, ettei hän hallitse itseään, joten tunne muiden ihmisten tai esineiden hallinnasta voi olla lapselle merkittävä. (Kranowitz 2015, 80-81.)

Niin aistiyliherkkä, kuin aistialiherkkäänkin lapsi tarvitsee tukea ja ohjausta päivittäisissä toiminnoissaan ja leikki-tilanteissa. Sopivilla leikeillä voidaan tukea lapsen järjestyneen ja tarkoituksenmukaisen toiminnan kehittymistä. (Kranowitz 2015, 80.)

4 Varhaiskasvatus lapsen kehitystä tukemassa

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsen hyvinvointia voidaan edistää luomalla turvallinen, lapsen yksilöllisiä piirteitä tukeva ympäristö sekä verkosto, jossa lapsen kasvatukseen osallistuvat henkilöt toimivat yhteistyössä. Varhaiskasvatusikä on merkityksellinen vaihe ihmisen elämässä, jolloin voidaan vaikuttaa monin tavoin emotionaaliseen, sosiaaliseen ja kognitiiviseen kehitykseen ja oppimiseen. Lisäksi laadukkaalla varhaiskasvatuksella voidaan vaikuttaa myönteisesti ihmisen myöhempään elämään. (Kronqvist 2017, 11-12).

Varhaiskasvatus on pedagogista ja tavoitteellista toimintaa, jossa lapsen kehitys huomioidaan yksilöllisesti. Oppiminen on kokonaisvaltaista, eikä se ole sidottu aikaan tai paikkaan. Oppiminen nähdään toiminnallisena kokonaisuutena, jossa yhdistyy tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Varhaiskasvatuksessa lapsi on aktiivinen toimija, joka on synnynnäisesti utelias uusia opittavia asioita kohtaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 19-22.)

Jo pieni lapsi havainnoi ympäristöään sekä muiden toimintaa aktiivisesti ja jatkuvasti. Lapsi tutkii ja kokeilee ennakkoluulottomasti erilaisia asioita eikä oppiminen rajoitu pelkkiin ohjattuihin oppimistilanteisiin. Varhaiskasvatuksen tulee huolehtia, että lapsella on mahdollisuus tutustua monipuolisesti ympäristöönsä ja erilaisiin ilmiöihin. Varhaiskasvatuksen keinoin voidaan tukea moninaisesti lapsen hyvää kasvua, kehitystä ja oppimista sekä edistää tasa-arvoa, ehkäistä syrjäytymistä ja tukea huoltajia kasvatustyössään. Lapsen onnistumisen kokemukset, myönteinen kokemus itsestään oppijana ja ilo omasta toiminnasta edistävät oppimista. Lisäksi myönteinen kokemus oppimisesta luo pohjan myöhemmälle oppimiselle koulussa. (Helenius & Lumme-lahti, 2018. 81-82.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) todetaan, että varhaiskasvatus tulee järjestää lasta kehittävässä, oppimista edistävässä, terveellisessä ja turvallisessa ympäristössä. Lapsille tulee antaa mahdollisuuksia kokeilla erilaisia työtapoja sekä antaa mahdollisuuksia tutkia koko kehollaan ja kaikilla aisteillaan uusia asioita. Erilaiset työtavat mahdollistavat kaikille lapsille onnistumisen kokemusten saamisen. Erilaisten työtapojen käyttö varhaiskasvatuksessa edellyttää monipuolisia oppimisympäristöjä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 38.)

4.1 Oppimisympäristöt

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) todetaan, että oppimisympäristöt ovat keskeinen osa varhaiskasvatuksen arkea. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan erilaisia tiloja ja paikkoja, välineitä ja tarvikkeita sekä käytäntöjä ja yhteisöjä. Oppimisympäristöjen tavoitteena on tukea lapsen oppimista, kehitystä ja vuorovaikutusta sekä turvata oppimista edistävä, kehittävä, turvallinen, terveellinen sekä esteetön oppimisympäristö. Oppimisympäristöjä rakentaessa tulee ottaa huomioon viihtyvyys, esteettömyys, ergonomia, ekologisuus, valaistus ja akustiikka sekä siisteys ja sisäilman laatu. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 32-33.)

Oppimisympäristöissä toteutetaan monenlaista pedagogista toimintaa. Oppimisympäristöjen toimivuutta tulee arvioida ja niitä tulee tarvittaessa kehittää toimivimmiksi. Kun lapsen tarpeet ja tavoitteet muuttuvat, tulee oppimisympäristöjä myös muokata niin, että oppimisympäristöt vastaavat lapsen tarpeita ja että ne mahdollistavat tarkoituksenmukaisen pedagogisen toiminnan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 32-33.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) todetaan, että oppimisympäristöjä suunniteltaessa ja niiden luomisessa tulee ottaa huomioon lasten mielenkiinnonkohteet, yksilölliset tarpeet sekä taidot. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tulee kuunnella ja havainnoida lapsia ja ottaa lapset mukaan oppimisympäristöjen suunnitteluun sekä toteutukseen. Lapset ovat luontaisesti uteliaita tutkimaan erilaisia asioita ja näin oppimisympäristöjen tulee tukea tätä luontaista uteliaisuutta sekä halua oppia uusia asioita. Oppimisympäristöjen tulee tukea ja rohkaista lasta tutkimiseen, kokemiseen ja taiteelliseen ilmaisuun sekä fyysiseen aktiivisuuteen ja leikkiin, jotka ovat lapselle luontaisia toimintatapoja.

Lapsi tutkii uusia asioita ja ilmiöitä koko kehollaan ja kaikkia aisteja käyttäen ja oppimisympäristön tulisi tarjota monipuolisesti vaihtoehtoja mieluisen tekemiseen. Oppimisympäristöä suunniteltaessa tulee ottaa huomioon varhaiskasvatuksen erilaiset toimintatavat, mahdollisuus rauhalliseen oleiluun ja lepoon sekä mahdollisuus vauhdikkaampiin leikkeihin ja liikkumiseen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 32-33.) Oppimisympäristöt voidaan luokitella fyysiseen, psyykkiseen sekä sosiaaliseen oppimisympäristöön.

4.1.1 Fyysinen oppimisympäristö

Fyysisellä oppimisympäristöllä tarkoitetaan tiloja ja paikkoja sekä välineitä, kalusteita ja tarvikkeita. Fyysinen oppimisympäristö ulottuu myös ulos, eli se käsittää niin sisä- kuin ulkotilatkin. Fyysisen oppimisympäristön toimivuuteen vaikuttavat viihtyisyys,

ergonomisuus, ekologisuus sekä valaistus ja akustiikka. Tilojen siisteys ja puhdas sisäilma ovat osa viihtyvyyttä ja ne takaavat turvalliset ja terveelliset olosuhteet. Siisteys ei kuitenkaan saa olla esteenä erilaisille lasten toiminnoille, vaan lasten tulee saada kokeilla ja toimia tiloissa monipuolisesti. Myös lasten pitkäkestoista leikkiä tulisi tukea niin, että esimerkiksi keskeneräiset leikit voivat jäädä odottamaan leikin jatkumista. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt ovat lapsia varten ja lasten läsnäolon tulee näkyä niissä. Esille laitettujen lasten erilaiset teokset ja tuotokset luovat viihtyvyyttä ja ovat osa oppimisympäristöjä. Fyysisen oppimisympäristön tarkoituksena on innostaa lapsia työskentelemään, liikkumaan ja leikkimään. Varhaiskasvatuksen toimintayksiköissä on erilaisia tilaratkaisuja käytössä ja muokkaamalla tiloja voidaan jo pienillä muutoksilla saada aikaan toimivia ratkaisuja. Pienet muutokset, voivat olla oleellisia lasten näkökulmasta. (Helenius & Lummelahti 2018, 132-133.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) todetaan, että varhaiskasvatuksessa tulee olla lasten käytössä turvallisia välineitä leikkiin sekä muuhun toimintaan. Välineiden tulee olla monipuolisia ja niissä tulee ottaa huomioon lasten ikä- ja kehitysvaiheet sekä huomioida mahdolliset yksilölliset tuen tarpeet. Välineiden tulee olla helposti lasten saatavilla. Myös tieto- ja viestintäteknologia ovat osa oppimisympäristöjä. (Varhaiskasvatus-suunnitelman perusteet 2018, 32-33.)

Ulkotilat ovat osa fyysisiä oppimisympäristöjä ja niihin kuuluvat pihat, luonto, leikkipuistot sekä muut rakennetut ympäristöt. Nämä ympäristöt tarjoavat erilaisia oppimis- ja tutkimismahdollisuuksia lapsille ja niitä tulisi käyttää monipuolisesti. Luonto tarjoaa liikkumisen lisäksi paljon mahdollisuuksia uusien asioiden oppimiselle, esimerkiksi matematiikkaa voi opetella myös ulkona luonnossa. Varhaiskasvatuksessa päiväkodin sijainti vaikuttaa erilaisten oppimisympäristöjen käyttöön. Jos lähellä on metsä tai leikkipuisto, on toimintaa helppoa siirtää niihin. Vaikka kaikki päiväkodit eivät olekaan metsän tai leikkipuiston lähellä, jokaisella päiväkodilla on jokin ulkopuolinen paikka käytössä, johon toimintaa voidaan siirtää. (Helenius & Lummelahti 2018, 132-133.)

Erilaiset vierailut ja liikuntapaikkojen käyttö lisäävät oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Voidaan esimerkiksi vierailla kirjastossa, teatterissa tai museossa tai käyttää liikunta- tai jäähallia. Oppimisympäristöjen monipuolistamisen kautta lapsi saa kokea ja oppia uutta sekä harjoitella taitoja, joita ei päiväkodin oppimisympäristöissä voisi harjoitella. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 32-33.)

4.1.2 Psyykkinen ja sosiaalinen oppimisympäristö

Oppimisympäristöön kuuluu fyysisen lisäksi psyykkinen ja sosiaalinen oppimisympäristö. Varhaiskasvatuksessa tulee huomioida jokaisen lapsen yksilölliset piirteet ja tarpeet niin, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja olla vuorovaikutuksessa omien kykyjensä mukaan. Huomatuksi ja huomioituksi tuleminen sekä mahdollisuus osallistua ja olla yhdessä muiden kanssa edistää yhdenvertaisuutta ja tukee itsetuntoa. Myönteinen suhtautuminen, kunnioittaminen ja arvostus niin aikuisten kuin lasten osalta edistää suotuisaa psyykkistä oppimisympäristöä. Suotuisa psyykkinen oppimisympäristö antaa lapselle hyvät mahdollisuudet kehittyä ja oppia sekä mahdollistaa viihtymisen ja mielihyvän tunteen tuntemisen. Psyykkinen oppimisympäristö estää lapsen syrjäytymistä sekä ehkäisee kiusatuksi ja kiusaajaksi tulemistä. (Helenius & Lummelahti 2018, 134.; Varhaiskasvatuksen perusteet 2018, 32-33.)

Sosiaalinen oppimisympäristö muodostuu suuremmasta joukosta ihmisiä. Siihen kuuluu lapsen vanhemmat, sukulaiset, päiväkodin aikuiset ja lapset, naapurit sekä ympäröivä lähiympäristön ihmiset. Varhaiskasvatuksessa olevan lapsen tärkeimmät sosiaaliset suhteet muodostuvat lapsen, kodin ja varhaiskasvatuksen välisistä vuorovaikutussuhteista. Kodin ja päiväkodin välinen yhteistyö luo tärkeän sosiaalisen oppimisympäristön. (Helenius & Lummelahti 2018, 135-136.)

Varhaiskasvatusryhmän lapsien ja aikuisten omat taustat vaikuttavat osaltaan vuorovaikutukseen ja rikastuttavat ryhmän sosiaalista oppimisympäristöä. Lapsi oppii luontaisesti mallin kautta ja oppiminen tapahtuu paljolti seuraamalla aikuisia ja muita lap-

sia. Lapsen ollessa vuorovaikutuksessa erilaisten lasten sekä aikuisten kanssa, näkemys ympäröivästä maailmasta monipuolistuu. Lisäksi sosiaaliset tilanteet vaikuttavat esimerkiksi puheenkehitykseen sekä erilaisiin käyttäytymismallien opetteluun. Lapsen päivä varhaiskasvatuksessa sisältää sosiaalista vuorovaikutusta paljon. Jotta sosiaalinen oppimisympäristö olisi turvallinen, aikuisen on huolehdittava siitä, että hän on lasten tukena sekä huolehtii sovittujen sääntöjen ja rajojen noudattamisesta. Lapsille tulee myös antaa mahdollisuuksia leikkimisen ja omaehtoisen toiminnan kautta harjoittaa näitä taitoja. Rutiinien ja säännöllisten päivärytmien luominen vaikuttaa myönteisesti lasten turvallisuuden tunteeseen ja nämä asiat tulee ottaa huomioon varhaiskasvatuksen toiminnassa sekä sen suunnittelussa. Turallisessa oppimisympäristössä lapselle sallitaan tunteiden ilmaisu ja heitä autetaan ja tuetaan itsesäätelyssä ja tunteiden ilmaisemisessa. Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on merkittävä rooli tässä asiassa, jotta jokainen lapsi kokee oppimisympäristön turvalliseksi. (Helenius & Lummelahti 2018, 135-136; Varhaiskasvatuksen perusteet 2018, 32-33.)

4.2 Leikki varhaiskasvatuksen menetelmänä

Leikillä on lapselle suuri merkitys ja leikki motivoi lasta toimimaan tuoden lapselle iloa. Leikki on lapselle itselleen kokonaisvaltainen kokemus ja lapsi hahmottaa maailmaa leikin kautta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 22,38.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) todetaan, että leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen työtapa ja varhaiskasvatuksen yksi tehtävä on tarjota lapsille monipuolisia leikkimahdollisuuksia.

Leikki on lasta motivoivaa toimintaa, jossa lapsi jakaa kokemuksiaan muiden kanssa ja oppii ympäristöstään. Leikissä merkityksellistä on toiminta, keksiminen, mielikuviutus ja luovuus, ei niinkään lopputulos. (Helenius & Lummelahti 2013, 9.) Kun leikkiä käytetään tietoisesti varhaiskasvatuksen menetelmänä, voidaan vaikuttaa lapsen emotionaaliseen, sosiaaliseen ja kognitiiviseen hyvinvointiin ja kehitykseen. (Ahonen 2017, 90).

Leikki ja oppiminen ovat tiiviisti yhteydessä toisiinsa eikä lapsi kykene erottamaan niitä toisistaan. Kasvattaja voi hyödyntää leikkiä pedagogisesti vaikuttamalla leikkiin tai leikkiympäristöön luoden lapselle erilaisia mahdollisuuksia leikkiin. (Kronqvist 2017, 27.) Leikki edistää koulussa myöhemmin tarvittavia oppimisvalmiuksia kuten abstraktia ja symbolista ajattelua sekä itsesäätelyä. Oppiminen leikin kautta tapahtuu luontevasti, koska leikki on lapselle mieluisaa ja näin ollen lapsella on vahva motivaatio ja halu leikkiä. (Kronqvist 2017, 19.) Kasvattajan rooli leikissä voi olla rikastuttaja, mahdollistaja, havainnoitsija, roolittaja, sosiaalisten suhteiden tukija, yhteisöllisyyden rakentaja sekä turvallisuuden ja tasavertaisuuden tukija. (Ahonen 2017, 93).

Lapsi motivoituu leikkiin, mikäli jokin asia tai ilmiö herättää lapsessa tunteita, uteliaisuutta tai kiinnostusta. Kun leikki on innostavaa, lapsi voi haastaa omia taitojaan yhdessä muiden leikkijöiden kanssa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 38). Lapsi tutkii ympäröivää maailmaa kaikilla aisteillaan ja nauttii asioiden toistamisesta ja kertaamisesta. Esimerkiksi kädentaidot, draamatyöskentely, tanssi, musiikki ja taiteelliset kokemukset voivat intensiivisyydessään ja moniaistisuudessaan olla lasta innostavia elämyksiä, joista lapsi tekee omakohtaisia havaintoja ja tätä voidaan hyödyntää suunnitellussa moniaistista toimintaa. (Saarinen 2014, 15.)

Varhaiskasvatussuunnitelmassa todetaan, että varhaiskasvatuksen työtapojen tulee olla toiminnallisia ja moniaistisia, ja toimintatapojen tulee edistää lapsen luovuutta ja osallisuutta. Lasta tulee kannustaa kyselemään, ihmettelemään, päättelemään ja ratkaisemaan ongelmia. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 38, 43.) Varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteisiin voidaan vastata esimerkiksi aistileikeillä, joilla tarkoitetaan leikkejä, joissa hyödynnetään yhtä tai useampaa aistia. Aisteilla leikittely on lapselle luontaista ja se edellyttää sallivan ilmapiirin lisäksi sitä, että lapselle tietoisesti tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja harjoittaa aistejaan. (Gascoyne 2011,3.) Aistileikkiä, johon sisältyy paljon tutkimista, luovuutta ja ongelmanratkaisua, ei voi leikkiä oikein tai väärin. Aikuiselta aistileikki edellyttää mielikuvitusta, luovuutta, heit-

täytymistä ja hetkessä elämistä. Aistileikki on käytännönläheinen tapa lähestyä erilaisia ilmiöitä ja se sopii useimmiten myös lapsille, joilla on erityistarpeita. (Gascoyne 2011, 9-10)

Aistileikkeihin soveltuvaa ympäristöä suunnitellessa tulee ottaa huomioon monia tekijöitä kuten yhteisössä toimivat ihmiset ja ilmapiiri, hyvät tavat sekä toisten huomiointi. Ympäristössä tulee olla erilaisia, vaihtelevia virikkeitä huomioiden kuitenkin se, ettei liian runsas virikemateriaali turruta aisteja. Aistileikkeihin soveltuva ympäristö ei aina edellytä suuria hankintoja vaan usein utelias, ratkaisuja ongelmiin etsivä mieli riittää. Leikkiympäristön suunnittelemisessa voidaan huomioida lasten osallisuus ja lapsen kädenjälki saa näkyä lopputuloksessa. (Karppinen 2009, 64-65.)

4.3 Varhaiskasvatuksen oppimisen alueet ja pedagogiikka

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) todetaan, että varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta on suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa, joka mahdollistaa lasten oppimisen ja hyvinvoinnin. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta on kokonaisvaltaista, sen tavoitteena on edistää ja tukea lasten hyvinvointia, oppimista ja laaja-alaista osaamista. Pedagoginen toiminta tapahtuu varhaiskasvatuksessa yhteisissä toiminnoissa sekä lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa. Pedagogisessa toiminnassa sulautuvat yhteen lasten omaehtoinen, henkilöstön suunnittelema sekä lasten ja henkilöstön yhdessä suunnittelemat toiminnat. Toiminta tulee toteuttaa siten, että kaikilla lapsilla on mahdollisuus edetä oppimisessaan yksilöllisesti sekä siten, että oppiminen jatkuu varhaiskasvatuksesta esiopetukseen mielekkäästi. Jotta pedagoginen toiminta olisi laadukasta, tulee suunnitelmia ja toimintaa dokumentoida, arvioida sekä kehittää. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ovat osaltaan jo toiminnan suunnittelua ohjaavia. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 36-37.)

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on toimia niin, että lapsen laaja-alainen osaaminen vahvistuu. Laaja-alaiseen osaamiseen voidaan vaikuttaa käytännön varhaiskasvatus-toiminnalla, oppimisympäristöillä ja sillä miten lapsen hyvinvointia ja oppimista tuetaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 24.) Oppimisen alueilla, jotka ovat läsnä arjessa kaiken aikaa, kuvataan varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Oppimisen alueet ryhmitellään viideksi kokonaisuudeksi:

- *Kielten rikas maailma*
- *Ilmaisun monet muodot*
- *Minä ja meidän yhteisömme*
- *Tutkin ja toimin ympäristössäni*
- *Kasvan, liikun ja kehityn*

(Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 38.)

Oppimisen alueet kulkevat limittäin lapsen arjessa ja niiden sisältöjä ja yksilöllisiä aihepiirejä tulee eheyttää laaja-alaisiksi kokonaisuuksiksi. Oppimisen alueita voidaan tarkastella ilmiöpohjaisen oppimisen näkökulmasta, jossa lähtökohtana on todelliset ilmiöt ja lapsen aito ihmettely. Vaikka varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa ei mainita ilmiöoppimista sellaisenaan, läpi vasun painotetaan, että lapsen tulee saada oppia kokonaisvaltaisesti kaikkia aistejaan, aikaisempia kokemuksiaan ja tulkintojaan hyödyntämällä. (Ahonen 2017, 162-164).

5 Opinnäytetyön toteutus

Opinnäytetyön tavoitteena on kehittää varhaiskasvatuksen aistitoiminnan huomioivia oppimisympäristöjä ja toimintaa sekä lisätä tietoa varhaiskasvatusikäisen lapsen aistitoiminnasta. Opinnäytetyö on toteutettu työelämän tutkivana kehittämistyönä,

jonka yhteydessä on tuotettu pedagoginen aistileikkiopas. Aistileikkioppaan, joka on tuotettu yhteistyössä jyväskyläläisen Nisulan päiväkodin ja orivesiläisen Holman vuoropäiväkodin kanssa, tarkoitus on antaa työkaluja henkilökunnalle arjen aistitoimintaan. Aistileikkiopas on kehitetty ensisijaisesti Holman vuoropäiväkodin henkilökunnalle, mutta se saatetaan julkaista myöhemmin yleisemmin varhaiskasvatuksen käyttöön.

Opinnäytetyön tavoitteesta johdetut tutkimuskysymykset on rajattu seuraavasti:

- 1) Millaisia moniaistisia työtapoja työntekijät ovat käyttäneet työssään ja millaisia menetelmiä tai aistileikkejä he toivovat oppaan sisältävän?
- 2) Kuinka merkityksellisiksi työntekijät kokevat aistitoiminnan varhaiskasvatuksessa?
- 3) Millainen oppimisympäristö tukee parhaiten lasten aistitoimintaa?

Kehittämistoiminta on tavoitteellista toimintaa, jossa pyritään vaikuttamaan aikaisempiin toimintatapoihin ja rakenteisiin. Kehittämistoiminta voi kohdistua toimintaprosesseihin ja työyhteisöön ja sen voi käynnistää jokin havaittu ongelma nykyisessä tilanteessa tai ajatus jostain uudesta. Tutkimuksellisessa kehittämistoiminnassa uutta, tutkimuksen kautta saatua tietoa sovelletaan käytäntöön. (Toikko & Rantanen 2009, 16-17,19.) Opinnäytetyön tarkoituksena on saada tietoa varhaiskasvatuksessa jo aikaisemmin käytössä olleista hyvistä käytänteistä aistityöskentelyssä sekä kartoittaa varhaiskasvatuksen toiveita sekä uusia ideoita, koskien aistityöskentelyä. Näiden pohjalta opinnäytetyön yhteydessä on myös koostettu aistileikkiopas.

Kehittämistyössä on merkityksellistä, että tunnistetaan esimerkiksi jokin olemassa oleva yksittäinen idea tai havaitaan jokin tarve toimintaympäristössä. Lineaarisesti etenevässä kehittämistyössä, määritellään tämän jälkeen selkeä tavoite, jonka va-

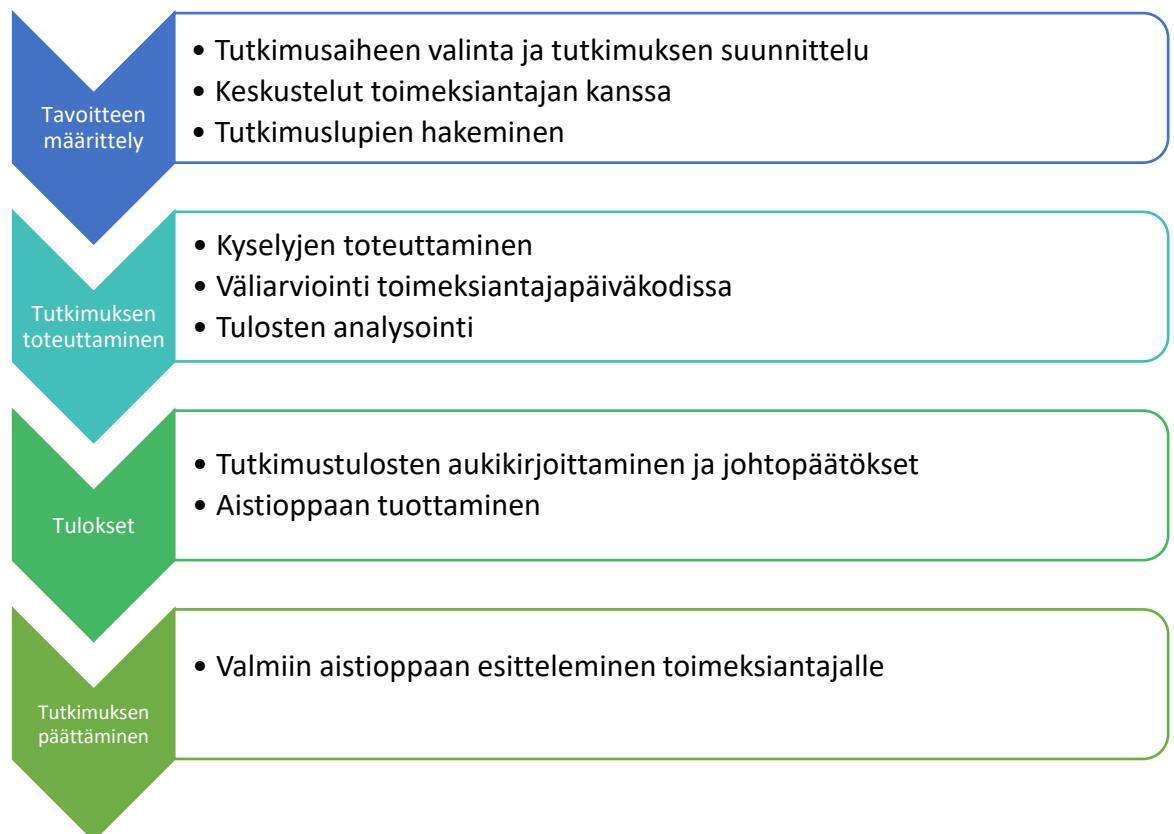
raan koko kehittämistyö rakentuu. Kehittämistyön suunnitteluvaiheessa hahmotellaan projektin mahdollisia riskitekijöitä ja kartoitetaan resursseja projektin etenemiselle. Kaikki projektiin liittyvät tekijät kirjataan erilliseen suunnitelmaan, jonka jälkeen alkaa varsinainen toteutusvaihe. Kehittämistyö elää projektin edetessä ja suunnitelmia voidaan joutua muuttamaan. (Toikko & Rantanen 2009, 64-65.) Holman vuoropäiväkodissa oli kiinnostus lähteä kehittämään toimintayksikkönsä aistityöskentelyä ja näin ollen tarvetta kehittämistoiminnalle löytyi. Nisulan päiväkodissa puolestaan aistityöskentelyä on kehitetty jo aikaisemmin ja myös heiltä löytyi kiinnostusta lähteä mukaan opinnäytetyöprosessiin, jonka tavoitteena oli kehittää varhaiskasvatuksen aistityöskentelyä. Kehittämistyötä lähdettiin viemään eteenpäin kirjaamalla kirjallinen suunnitelma siitä, kuinka kehitystyö etenee.

5.1 Opinnäytetyön eteneminen

Opinnäytetyöprosessi käynnistyi syyskuussa 2019, jolloin käytiin alustavat keskustelut opinnäytetyön toimeksiantajana toimineen Holman vuoropäiväkodin päiväkodinjohtajan kanssa. Ilmeni, että Holman vuoropäiväkotinä oli kiinnostunut kehittämään yksikkönsä aistileikkitoimintaa ja aistitoimintaa huomioivia oppimisympäristöjä. Syyskuussa 2019 otettiin yhteyttä myös jyvaskyläläisen Nisulan päiväkodin johtajaan, jossa pedagoginen aistityö on ollut osa päiväkodin toimintaa vuosien ajan. Sovittiin, että Nisulan päiväkodissa toteutetaan kysely, jossa kartoitetaan aistityöskentelyyn liittyviä hyviä käytänteitä, kokemuksia sekä ideoita. Kysely päätettiin toteuttaa myös Holman vuoropäiväkodissa, jossa kartoitettiin lisäksi työntekijöiden toiveita tulevalle aistioppaalle.

Asianmukaiset tutkimusluvut haettiin niin Orivedeltä kuin Jyvaskylästäkin, jonka jälkeen kyselyt toteutettiin helmi-maaliskuussa 2020. Sekä Nisulan että Holman päiväkodeissa kysely toteutettiin Webropol-kyselynä. Kyselyn vastaukset analysoitiin teemottelemalla sekä hyödyntämällä Webropolin kyselytyökalua. Kyselyn vastausten perusteella hahmoteltiin aistileikkiopas. Holman vuoropäiväkodin lapset saivat myös

mahdollisuuden osallistua aistileikkioppaan toteutukseen, kun ryhmä Holman lapsia pääsi maalaamaan sokerimaalaustekniikalla aistileikkioppaan korttipohjat. Hahmotelman valmistuttua Orivedellä Holman vuoropäiväkodissa toteutettiin väliarviointi benchmarking-menetelmällä. Kyseisellä menetelmällä päiväkodin henkilökunta sai mahdollisuuden vaikuttaa vielä lopulliseen aistileikkioppaaseen, antamalla palautetta sekä kertoen ideoita ja toiveita. Väliarvioinnin tuotokset analysoitiin, jonka jälkeen aloitettiin lopullisen aistileikkioppaan työstäminen.

Kuvio 1. Opinnäytetyön eteneminen

5.2 Aineiston kerääminen

Tutkimus toteutettiin laadullisella tutkimusotteella, koska tutkimuksen tavoitteena oli ennemminkin ilmiön kuin tilastollisten yhteyksien ymmärtäminen (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 160). Holman päiväkodissa ei ole aikaisemmin tässä mittakaavassa kehitetty aistileikkejä huomioivia oppimisympäristöjä, eikä aistileikkitoimintaa. Nisulan päiväkodissa puolestaan aistiyli- ja aistialiherkkyksiä on huomioitu oppimisympäristöissä ja aistileikkitoiminta on osa päiväkodin arkea. Kehittämistyö kohdistui Nisulan päiväkodista saatuun tietoon jo aikaisemmin käytetyistä hyvistä käytänteistä sekä kehittämisideoista ja Holman päiväkodin kehittämistarpeista sekä kehittämisideoista, niin aistileikkien kuin oppimisympäristöjen suhteen. Näiden aineistojen lisäksi hankittiin teoriatietoa aisteista, aistileikeistä sekä oppimisympäristöistä.

Kehittämismenetelminä käytettiin puolistrukturoitua kyselyä sekä väliarviointia benchmarkkauksella. Opinnäytetyössä haluttiin myös näkyvän työelämän vahva mukana oleminen. Menetelmien valintaan vaikutti lisäksi se, että päiväkodit, joista aineisto kerättiin, olivat erilaisissa vaiheissa aistileikkien sekä oppimisympäristöjen suhteen. Nisulan päiväkodissa aistileikit ovat enemmässä määrin osana varhaiskasvatuksen arkea, ja Holmassa kehittämistyö on vasta alkamassa.

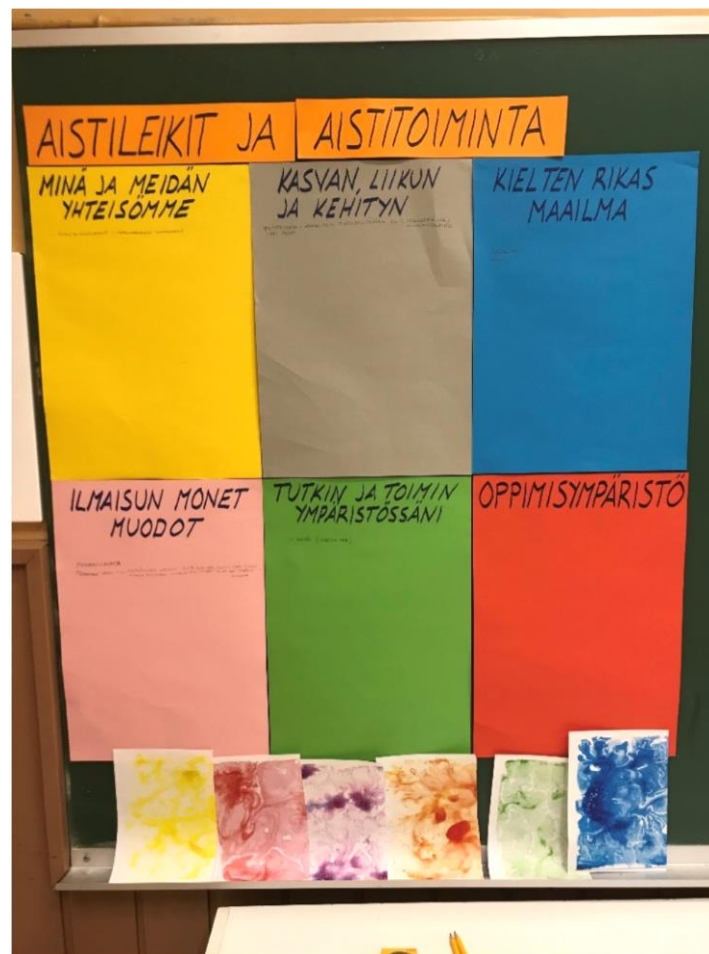
Kysely toteutettiin Webropol kyselytyökalulla sähköisesti (liite 1). Menetelmäksi valittiin kysely, koska esimerkiksi haastattelu menetelmänä olisi ollut haasteellinen toteuttaa kahden eri paikkakunnilla sijaitsevien päiväkotien henkilöstöille. Lisäksi Holman vuoropäiväkodin työntekijöiden epäsäännölliset työajat asettivat omat kriteerinsä menetelmän valinnalle. Kyselytutkimuksen etuina nähtiinkin se, että työntekijä pystyy itse valitsemaan sopivan ajankohdan vastaamiseen omien aikataulujensa mukaisesti ja aikaa kyselyn täyttämiseen kuluu vähemmän, kuin esimerkiksi haastattelussa. Kyselyllä pyrittiin saamaan mahdollisimman monta vastausta, kun esteitä vastaamiselle oli pyritty minimoimaan. Kysely laadittiin tarkasti niin, että aineisto vastaisi mahdollisimman hyvin tutkimuskysymyksiin. Kyselyn kysymykset olivat osittain

avoimia ja osittain strukturoituja kysymyksiä. Kysymykset olivat kaikille vastaajille samat ja samassa järjestyksessä. Puolistrukturoitu kysely valittiin menetelmäksi, jotta saataisiin jokaiselta vastaajalta heidän omat henkilökohtaiset kokemuksensa sekä ideat ja toiveet esille. Kyselyn vastaamiselle asetettiin aikaraja, johon mennessä vastauksia toivottiin. Kyselyistä saadun aineiston pohjalta aloitettiin aistileikkioppaan suunnittelu ja hahmotteleminen.

Kun aistileikkioppaan hahmotelma valmistui, järjestettiin väliarviointi Holman vuoropäiväkodissa. Väliarviointi toteutettiin benchmarking- menetelmällä. Benchmarkkaus eli vertaisarviointi perustuu vertaisuudelle ja siinä korostuu vuorovaikutus ja vastavuoroisuus. Benchmarkkauksen tarkoituksena on jakaa kokemuksia ja ajatuksia sekä saada palautetta. Toisin sanoen benchmarkkauksessa opitaan toisilta samalla kyseenalaisista omaa toimintaa. (Seppänen-Järvelä 2005, 12-15.) Työntekijät saivat arvioida ja antaa näkemyksiä sekä ideoita valmista opasta varten.

Tämänhetkisen maailmanlaajuisen Koronavirus- pandemian vuoksi väliarviointi toteutettiin hieman muunnellusti alkuperäisestä suunnitelmasta. Alkuperäisen suunnitelman mukaan oli tarkoituksena toteuttaa väliarviointi Holman vuoropäiväkodissa niin, että molemmat opinnäytetyön tekijät olisivat olleet paikalla. Koska liikkumista suositeltiin rajoitettavan Koronan vuoksi, päädyttiin siihen, että vain toinen opinnäytetyön tekijä toteuttaa yhdessä suunnitellun väliarvioinnin. Vuoropäiväkodin toiminnalle on tyypillistä, että kaikki työntekijät eivät ole samaan aikaan tai samana päivänä paikalla ja tämä otettiin huomioon toteutuksessa. Näin ollen benchmarkkaus-tilaisuus järjestettiin joustavasti yhden päivän aikana ja kaikkien paikalla olleiden työntekijöiden oli mahdollista osallistua tilaisuuteen kahvitauolla non-stop- periaatteella. Työntekijöille kerrottiin mitkä olivat lähtöajatuksat aistileikkiopasta varten. Kyselytutkimusten aineistoista nousi esimerkiksi oppaan jaottelu varhaiskasvatussuunnitelman oppimisen alueiden mukaan. Näiden lisäksi nostettiin yhdeksi oppaan osa-alueeksi ”vinkkiosio”, jossa näkyisi myös oppimisympäristön merkitys. Holman työntekijöillä oli mahdollisuus antaa palautetta oppaan hahmotelmasta sekä antaa omia ideoitaan

opasta varten. Mahdollisuuksia tämän toteuttamiseen oli kaksi, jotta jokainen työntekijä pääsisi vaikuttamaan. Toinen tapa oli keskustelu siinä hetkessä ja toinen oli ideoiden kirjoittaminen ideapahveihin. Ideapahvit jätettiin Holman vuoropäiväkodin seinälle viikon ajaksi, jotta kaikilla Holman työntekijöillä oli mahdollisuus tutustua niihin ja antaa lisäideoita opasta varten.

Kuvio 2. Väliarviointi ideapahvit sekä aistileikkioppaan korttipohjamallit.

5.3 Aineiston analyysi

Aineisto analysoitiin aineistolähtöisesti. Analyysin tavoitteena oli tuottaa tutkimuskysymyksiin vastaavia tuloksia. Avointen kysymysten analyysimenetelmäksi valittiin teemoittelu. Teemoittelulla on tarkoitus pilkkoa laadullista aineistoa pienempiin osiin ja ryhmitellä aihepiireittäin. Kun aineisto on ryhmitelty, siitä etsitään erilaisia teemoja. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 105-107.) Teemoittelulla pyrittiin saamaan selville, toistuvatko jotkut tietyt vastaukset useasti. Kyselyn tarkoituksena oli saada selville, mitkä on jo havaittu hyväksi käytännöiksi aistileikkien ja aistileikkejä huomioivien oppimisympäristöjen suhteen varhaiskasvatuksen kentällä sekä mitä uusia toiveita ja ideoita näihin liittyy. Aineistossa toistuvasti nousseet asiat teemoiteltiin ja koodattiin eri värein. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 143-188.) Teemoittelun jälkeen koottiin hyväksi havaittuja käytäntöjä sekä toiveita, joiden perusteella oppaan ensimmäisen version työstäminen aloitettiin. Myös väliarvioinnin tulokset teemoiteltiin. Esimerkki teemoittelusta alla. (kuvio 3)

Alkuperäinen vastaus	Pelkistetty vastaus
Erilaiset sokko- ja piilotusleikit, esim. vahtikoira, jossa on keskityttävä kuuntelemaan valppaasti ovat suosittuja.	<ul style="list-style-type: none"> sokkoleikki piilotusleikki
Metsäretkillä lapset saavat tutustua ympäristöön kaikilla aisteilla, he rakentavat majoja, kiipeävät suurille kiville ja liukuvat alas.	<ul style="list-style-type: none"> metsäretket
Hiekkalaatikolla olen koittanut innostaa lapsia rakentamaan erilaisia maisemia kakkujenteon lomassa.	<ul style="list-style-type: none"> hiekkaleikit

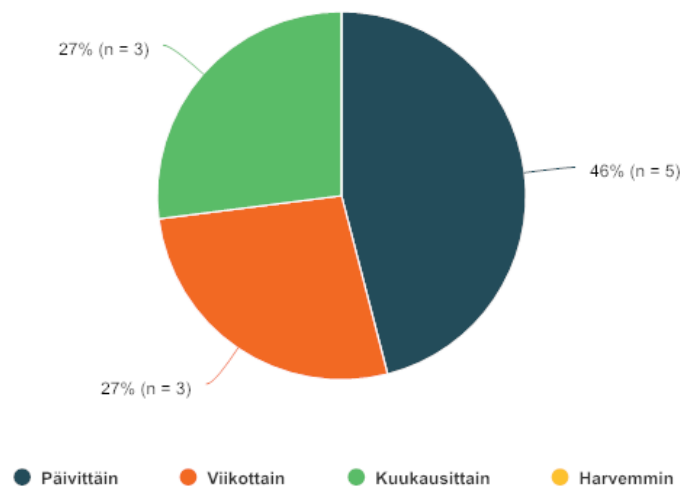
Pelkistetty vastaus	Ryhmittely värikoodein
sokkoleikki	näkö
piilotusleikki	näkö
metsäretket	liike
hiekkaleikit	tunto

Kuvio 3. Esimerkki teemoittelusta. Käytössä olleista moniaistisista työtavoista.

Osa kyselyn kysymyksistä oli monivalintakysymyksiä ja kyselyn vastauksista saatiin perusraportti Webropol- kyselytyökalulla. Tätä työkalua hyödyntäen aineiston monivalintakysymysten vastaukset analysoitiin mitattavaan muotoon. Näin saatiin vastaukset selkeästi mitattavaan muotoon ja yksinkertaisesti esitettäväksi. Alla esimerkki vastauksen muuttamisesta mitattavaan muotoon Webropol- kyselytyökalulla. (kuvio 4)

3. Kuinka usein käytät moniaistisia työtapoja?

Vastaajien määrä: 11

Kuvio 4. Esimerkki monivalintakysymyksen vastauksesta hyödyntäen Webropol kyselytyökalua.

5.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyyden arviointi

Tieteelliselle tutkimustyölle on asetettu vaatimuksia, joiden tarkoituksena on määrittellä yhteiset, kaikkea tutkimusta säätelevät normit. Varsinaiseen tutkimusprosessiin liittyy monia eettisiä, esimerkiksi tiedonhankintaan tai julkistamiseen liittyviä kysymyksiä ja periaatteita. Uskottava ja luotettava tutkimus noudattaa tutkimuksenteon

eettisiä periaatteita ja hyvää tieteellistä käytäntöä. Tutkimusprosessi ja tutkimus-
lokset voivat olla uskottavia vain, jos on noudatettu universaalisuuden, yhteisöllisyy-
den, puolueettomuuden ja järjestelmällisen epäilyn periaatteita. (Hirsjärvi ym. 2009,
21-23.)

Opinnäytetyöprosessi on toteutettu noudattaen Jyväskylän ammattikorkeakoulun
eettisiä ohjeita ja hyvää tieteellistä käytäntöä, kuten rehellisyyttä, huolellisuutta,
tarkkuutta ja avoimuutta. Aineiston hankinta on ollut vastuullista ja tiedonhankinta-
menetelmien valinnassa on pyritty valitsemaan menetelmät ja kohderyhmät, jotka
edistävät erityisesti opinnäytetyöprosessin työelämää kehittävää luonnetta. Tutki-
musta varten on haettu asianmukaiset tutkimusluvut niin Jyväskylän kuin Oriveden
kaupungilta. Aiempaan tutkimukseen on tutustuttu huolellisesti ja siihen on viitattu
asianmukaisella tavalla. (Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitte-
leminen Suomessa 2012, 6.)

Opinnäytetyö on toteutettu työelämän tutkivana kehittämistyönä ja sen luotettavuus-
teen voidaan soveltaa reliabiliteetin, validiteetin, vakuuttavuuden ja käyttökelpoisuu-
den ulottuvuuksia. Toikon & Rantasen (2009) mukaan on merkityksellistä, että kehit-
tävän tutkimuksen kautta tuotetaan uutta todenmukaista ja hyödyllistä tietoa. Näin
ollen kehittämistyön luotettavuus voidaan nähdä myös kehittämisprosessissa synty-
neen tuotoksen käyttökelpoisuutena. (Toikko & Rantanen 2009, 121-122.) Nyt
julkaistavan opinnäytetyön yhteydessä on tuotettu pedagoginen aistileikkiopas
Holman vuoropäiväkodin toimeksiantona. Kehittämisprosessin aikana on
hyödynnetty niin Nisulan päiväkodin henkilöstön aistityöhön liittyvää ammattitaitoa
ja -osaamista kuin kartoitettu Holman vuoropäiväkodin henkilöstön toiveita
aistiopasta varten. Nisulan päiväkodissa ja Holman vuoropäiväkodissa suorittettujen
kyselyiden lisäksi Holman henkilöstön ajatuksia on kartoitettu Orivedellä järjestetyssä
väliarviointitapaamisessa.

Kehittämistyön tavoitteena on kehittää tai edistää jotain jo olemassaolevaa tai luoda uutta jo olemassaolevien puitteiden pohjalta. Kehittämistoiminta on onnistuneessaan eteenpäinvievää positiivista toimintaa, ja tämä tulee ottaa huomioon erityisesti raportointivaiheessa niin, että myös mahdolliset ristiriidat ja jatkokehittämisideat tulevat tulevat esille. Toikon & Rantasen (2009) mukaan vastuullisesti toimivan kehittäjän objektiivisuudella on erityinen merkitys prosessin kulussa. (Toikko & Rantanen 2009, 128-129.) Opinnäyteprosessin aikana opinnäytetyön tekijät ovat toimineet objektiivisesti ja tuottaneet aistioppaan tutkimusaineistojen pohjalta. Opinnäytetyön tekijät ovat tiedostaneet raportoinnissaan kehittämistyön myönteisen luonteen ja pyrkineet raportoimaan myös mahdolliset ristiriidat ja jatkokehittämisideat.

6 Kehittämistyön tulokset ja johtopäätökset

Kehittämistyön tulokset pohjautuvat kyselyistä saatuihin vastauksiin sekä väliarvioinnin tuotoksiin. Tulokset voidaan jaotella neljään erilaiseen teemaan. Kolme teemaa nousi kyselyjen vastauksista ja yksi teema nousi sekä kyselyjen vastauksista että väliarvioinnista. Teemat ovat eriteltyinä alla.

Kyselyjen vastauksista nousseet teemat ovat:

- Millaisia moniaistisia työtapoja työntekijät ovat käyttäneet jo työssään?
- Kuinka merkityksellisiksi työntekijät kokevat aistitoiminnan varhaiskasvatuksessa?
- Millainen oppimisympäristö tukee parhaiten lasten aistitoimintaa?

Kyselyjen vastauksista sekä väliarvioinnissa noussut teema:

- Minkälaisia menetelmiä/aistileikkejä työntekijät toivoivat aistileikkioppaan sisältävän?

Kyselyitä lähetettiin yhteensä 20 ja kyselyyn vastasi 11 henkilöä. Vastausprosentti oli hieman yli 50% ja vastausprosentti oli odotettua hieman alhaisempi. Oletuksemme on, että ajan puute varhaiskasvatuksen kentällä saattoi vaikuttaa vastausprosentin alhaisuuteen.

6.1 Käytössä jo olleet hyvät käytänteet

Kyselyssä kartoitettiin työntekijöillä jo käytössä olleita moniaistisia työtapoja. Pyrkimyksenä oli saada selville ne käytännöt, jotka koettiin entuudestaan hyväksi ja toimiviksi. Vastaukset olivat kirjoitettu hyvin erilaisin tavoin, osa vastaajista oli kirjoittanut listan käyttämistään työtavoista, ja osa oli kirjoittanut vastauksensa pidemmin lausein.

Olen rakentanut lasten kanssa temppuratoja, kiipeilyä, kieriskelyä, ryömimistä ja tasapainoilua. Tunto- ja näköaistimuksia lapset ovat saaneet muovailemalla, maalaamalla... Olen myös lorutellut ja lauleskellut lasten kanssa käyttäen kehonsoittimia.

Vastausten analysoimiseksi vastaukset pelkistettiin ja jaoteltiin viiteen eri teemaan, näkö, tunto, liike, haju ja maku sekä kuulo. Jaotellut teemat koodattiin eriväreillä, jotta vastausten tulkitseminen olisi helpompaa. (kuvio 5) Tällä jaottelulla saatiin selkeämpi kokonaiskuva vastauksista.

<p>NÄKÖ</p> <ul style="list-style-type: none"> • sarjakuvittaminen • kuvin tuettu leikki • kuvitus • kuvitus puheen tukena • kuvat • värien sekoittaminen • valon vaihtelut • pimeänleikit • sokkoleikit • piiloleikit 	<p>MILLAISIA MONIAISTISIA TYÖTAPOJA ON OLLUT KÄYTÖSSÄ?</p>	<p>HAJU- JA MAKU</p> <ul style="list-style-type: none"> • päivittäin maistellaan ja haistellaan • sapere • ruokailussa samalla mietitään miltä ruoka maistuu, tuntuu, näyttää • kyselemällä miltä ruoka tuoksuu • tuoksupurkit
<p>LIIKE</p> <ul style="list-style-type: none"> • olen yhdistänyt moniaistista työkentelyä liikuntaan • kävely erilaisilla pinnoilla • tempurata • metsäretket • metsä 	<p>KUULO</p> <ul style="list-style-type: none"> • laululeikit • lorut • kuulopurkit • musiikki liikunta • ääni- hiljaisuus • kuulo- soitto 	<p>TUNTO</p> <ul style="list-style-type: none"> • muovailuvahattunto • erilaiset muovailuvahat • taikataikina • käsin tunnustelemalla esineitä • muovailamalla • tunnustellaan esineitä • sormivärimaalaus • leipominen • tunnustelut • kosketukset • vesileikit • hiekkaleikit • taikahiekka • savi

Kuvio 5. Käytössä olleita moniaistisia työtapoja.

Vastausten perusteella kummassakin päiväkodissa on ollut käytössä melko laajasti moniaistisia työtapoja. Aistileikkioppaaseen valikoitui tästä listasta muutama jo ”vanha tuttu” hyväksi todettu työtapo.

6.2 Aistitoiminnan merkityksellisyys varhaiskasvatuksessa

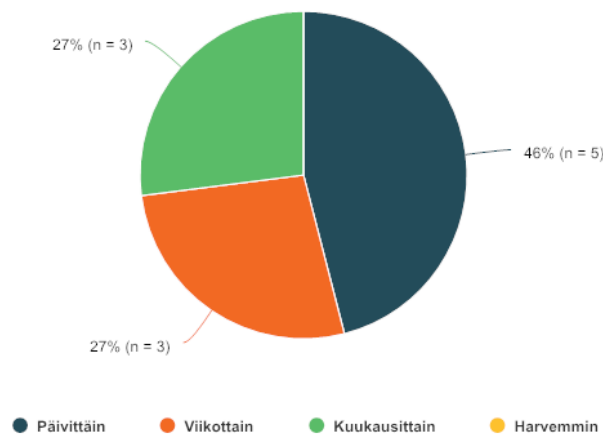
Kyselyssä kartoitettiin varhaiskasvatushenkilöstön ajatuksia siitä, kuinka merkitykselliseksi aistitoiminta varhaiskasvatuksessa koettiin. Tätä kartoitettiin kahdella kysymyksellä:

1. Kuinka usein käytät moniaistisia työtapoja?
2. Millainen merkitys aistityöskentelyllä on varhaiskasvatuksessa?

Ensimmäisen kysymyksen tarkoituksena oli saada kuva siitä, kuinka usein aistityöskentelyä käytetään varhaiskasvatuksen arjessa. Ajatuksena oli, että jos aistityöskentelyä käytetään laajalti, niin silloin se koetaan myös merkitykselliseksi. Kysymys oli monivalintakysymys, vaihtoehdot olivat päivittäin, viikoittain, kuukausittain ja harvemmin. Vastaajista 46% kertoi käyttävänsä moniaistisia työtapoja päivittäin. Viikoittain sekä kuukausittain käyttäviä oli kumpaakin 27%. (Kuvio 6) Näin ollen pääteltiin, että moniaistiset työtavat ovat varhaiskasvatuksessa aktiivisesti käytössä ja niitä pidetään merkityksellisinä.

3. Kuinka usein käytät moniaistisia työtapoja?

Vastaajien määrä: 11

Kuvio 6. Piirakkadiagrammi, Kuinka usein käytät moniaistisia työtapoja?

Toinen kysymys oli avoin kysymys, jossa vastaaja sai kertoa oman näkemyksensä aistitoiminnan merkityksellisyydestä varhaiskasvatuksessa. Tarkoituksena oli kartoittaa tarkemmin näkemyksiä, miksi aistityöskentely koetaan merkitykselliseksi.

Suuri merkitys. Koska näin jokaisen lapsen tavat toimia otetaan huomioon. Joku kuulee paremmin toinen ymmärtää kuvien kautta paremmin.

Sen merkitys on hyvin suuri kaiken oppimisen kannalta. Se tukee lapsen kasvua kokonaisvaltaisesti.

Monikanavaisuus auttaa erilaisia oppijoita.

Koska lapsi kokee asioita kokonaisvaltaisesti, monipuolinen aistien käyttö päivittäisessä työssä tukee lapsen kehitystä, innostaa lasta (ja aikuistakin) toiminnassa.

Vastauksista nousi selvästi esille, että aistityöskentely koetaan merkitykselliseksi varhaiskasvatuksessa. Tärkeimpänä asiana nousi selkeästi aistityöskentelyn vaikutus lapsen kokonaisvaltaiseen oppimiseen sekä lapsen kehityksen tukemiseen. Aistityöskentely koettiin myös lasta innostavana menetelmänä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018) mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää lapsen kokonaisvaltaista kehitystä ja kasvua. Aistityöskentely tukee siis myös tavoitteisiin pääsemistä, joita on varhaiskasvatukselle asetettu.

Väliarvioinnin aiheena ei suoranaisesti ollut aistityöskentelyn merkityksellisyys, mutta se nousi esille keskustelussa. Kyselyyn vastatessa usealle vastaajalle oli herännyt ajatuksia aistityöskentelyn käytöstä omalla kohdallaan. Osa oivalsi, että osittain tiedostamattaankin on työskennellyt lasten kanssa aisteja käyttäen. Osa sai taas ajatuksia siitä, kuinka aistityöskentelyä voisi lisätä omaan tapansa työskennellä. Koko-

naisuudessaan voidaan todeta, että aistityöskentely koettiin erittäin merkitykselliseksi varhaiskasvatuksen arjessa. Aistityöskentely lasten kanssa on aktiivista ja sen koetaan tukevan lapsen oppimista ja kehitystä.

6.3 Oppimisympäristö aistitoimintaa tukemassa

Kyselyssä kartoitettiin henkilökunnan näkemyksiä oppimisympäristön merkityksestä aistityöskentelyn suhteen sekä millä tavoin he haluaisivat muokata omia oppimisympäristöjään. Näitä asioita kysyimme avoimilla kysymyksillä.

1. Millainen oppimisympäristö tukee lapsen aistitoimintaa ja pedagogista aistityöskentelyä?
2. Miten haluaisit muokata päiväkotisi oppimisympäristöjä aistityöskentelyä huomioiviksi?

Kyselyn vastauksista eroteltiin aistitoimintaa tukevia asioita fyysisen oppimisympäristön sekä psyykkisen ja sosiaalisen oppimisympäristön alle. (Kuvio 7) Fyysistä oppimisympäristöä koskevista asioista nousi esille selkeys, akustiikka, värit, valot sekä materiaalien tarjolla oleminen. Nämä asiat tulisi vastaajien mielestä ottaa huomioon oppimisympäristöissä ajatellen aistityöskentelyä. Vastauksissa korostui selkeästi näkö- ja kuuloaisti sekä lasten osallisuuden ja omatoimisuuden merkitys.

Psyykkisestä ja sosiaalisesta oppimisympäristöstä esille nousi kannustava, rauhallinen, salliva/hyväksyvä sekä motivoitunut ja innostava aikuinen. Voidaan todeta, että positiivinen ja turvallinen ilmapiiri koettiin tärkeäksi sekä aikuisen oma innostuneisuus ja motivoituneisuus ajatellen aistitoimintaa ja sen huomioivia oppimisympäristöjä. Aistityöskentely on paljon tutkimista ja kokeilemista ja kun lapsi tuntee olonsa turvalliseksi, hän uskaltautuu silloin myös tutkimaan ja kokeilemaan erilaisia ja uusia asioita. Aikuisen esimerkki ja oma innostuneisuus vaikuttavat suuresti myös lapsen motivaatioon ja se asia koettiinkin tärkeäksi ajatellen aistityöskentelyä.

OPPIMISYMPÄRISTÖT	
FYYSINEN	PSYKKINEN- JA SOSIAALINEN
<ul style="list-style-type: none"> • tarjolla materiaaleja • materiaalit helposti saatavilla • selkeä • monipuolinen • selkeys • esteettisyys • selkeys • akustiikka • valot ja värit • värit • kuvitus • toimiva akustiikka • kuvat • valot säädettävissä • virikkeitä • asioita tarjolla, lasten itse valittavissa • tarpeeksi riisuttu ja pedagogisesti mietitty • turvallisuus 	<p>PSYKKINEN JA SOSIAALINEN</p> <ul style="list-style-type: none"> • kannustava • lempeä • salliva • rauhallinen ilmapiiri • motivoitunut henkilökunta • vuorovaikutus aitoa ja rehellistä • innostunut aikuinen • innostava aikuinen • mahdollisuus rauhaan ja keskittymiseen • kannustava • hyväksyvä • mahdollisuus tehdä itse ja yhdessä • turvallisuus

Kuvio 7. Millainen oppimisympäristö tukee lapsen aistitoimintaa ja pedagogista aistityöskentelyä?

Kyselyssä selvitettiin minkälaisissa päiväkotien oppimisympäristöistä vastaajat työskentelevät ja kuinka työntekijät haluaisivat muokata niitä. Vastauksia tuli sekä Nisulan päiväkodista sekä Holman vuoropäiväkodista. Päiväkodit olivat erilaisissa tilanteissa aistityön suhteen, Nisulassa aistityöskentely on osa varhaiskasvatuksen arkea ja Holmassa aistityöskentelyä ollaan alkamassa kehittämään pidemmälle. Tästä huolimatta molemmista päiväkodista löytyi samankaltaisia tekijöitä, joita työntekijät haluaisivat muokata oppimisympäristöissään. Yhteisiä asioita olivat pelkistys, valmis materiaali, värien lisääminen sekä uusien huonekalujen hankinta.

Valmiin materiaalin olemassaolo koettiin tärkeäksi, jotta sitä olisi helppo ottaa arjessa käyttöön. Vastaajat myös kaipasivat enemmän värejä oppimisympäristöihinsä. Pelkistys nousi esille kummankin päiväkodin vastauksissa tärkeänä asiana. Liiallinen

tavarapaljous sekä liika ärsykkeiden määrä oppimisympäristössä koettiin haitalliseksi tekijäksi. Uusien huonekalujen hankkiminen nousi myös kummankin päiväkodin vastauksista ja niin taidehuone kuin aistihuonekin olivat toiveissa kummassakin päiväkodissa.

6.4 Odotukset aistileikkioppaasta

Kyselyyn vastaajat saivat kertoa omia ideoitaan ja toivomuksiaan koskien aistileikkiopasta. Kehittämistyöhön haluttiin aidosti saada varhaiskasvatuksen henkilöstön näkemykset ja toiveet esille. Näitä asioita kartoitettiin kolmella kysymyksellä.

1. Millaisia lapsen aistitoiminnan huomioivia menetelmiä ja/tai leikkejä voisit tarvita päivittäisessä työssäsi?
2. Mainitse kolme asiaa, jotka toivot oppaan sisältävän.
3. Toivotko oppaan rakenteen noudattavan esimerkiksi
 - vuodenvieroa?
 - varhaiskasvatussuunnitelman oppimisen alueita?
 - jotain muuta, mitä?

Kaksi ensimmäistä kysymystä laadittiin niin, että ensimmäiseen voi vastata yleisemmin toiveitaan ja toiseen kysymykseen voi eritellä niitä tarkemmin. Kysymysten avulla kartoitettiin yleisemmin suuntaa oppaan kehittämiselle sekä myös tarkempia toiveita oppaan suhteen niin, että kohdentuvat varhaiskasvatuksen henkilökunnan tarpeisiin.

Ensimmäisen kysymyksen vastauksista nousivat esiin monipuolisia harjoitteita, helpoja toteuttaa, yksinkertaisia toteuttaa sekä kaikille aisteille jotain. Kiteytettynä yhteen oppaalta toivottiin helppoutta, yksinkertaisuutta sekä monipuolisuutta. Oppaasta haluttiin tehdä käytännönläheinen arjen työkalun, joka ei jäisi hyllylle pölyttymään vaan tulisi oikeasti käyttöön.

Toisessa kysymyksessä pyydettiin kertomaan kolme tärkeintä asiaa, mitä vastaajat toivovat oppaan sisältävän. Näissä vastauksissa esiin nousi helppous, selkeys ja konkretia. Vastauksista päätellen tarve on hyvin konkreettisiin ideoihin ja helppokäyttöisyyteen, samalla toivotaan monipuolisuutta. Tarve nähdään varhaiskasvatuksen kentällä arjen näkökulmasta ja odotukset opasta kohtaan ovat myös sen suuntaisia. Tilanteet muuttuvat nopeasti ja arki varhaiskasvatuksessa on välillä hektistä, työntekijöiden tarve valmiiseen materiaaliin ja helppokäyttöisyyteen nousee luultavasti näistä syistä.

Käytäntöön liittyviä menetelmiä, käytännössä helppo toteuttaa. Kaikille aisteille harjoitteita.

Eri ikäryhmät huomioitu, eri vuodenaikoihin sopivia ideoita, konkreettisia ideoita arkeen.

Selkeää jaottelua, leikkejä.

Kolmannessa kysymyksessä kartoitettiin sitä, millä tavalla opasta kannattaisi lähteä jaottelemaan. Kysymys oli monivalintakysymys. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018) oppimisen alueet jaotellaan viiteen eri ryhmään:

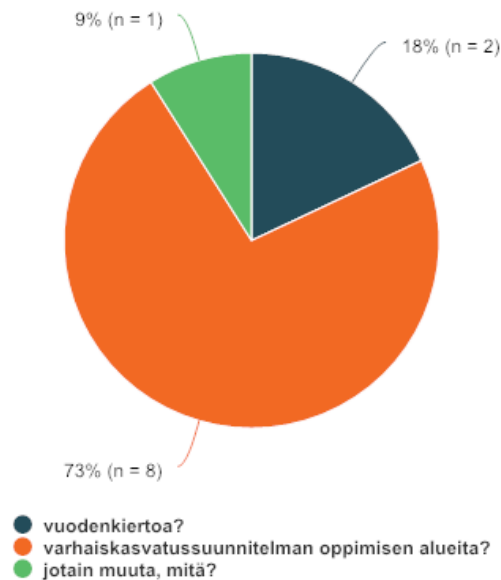
- Kielten rikas maailma
- Ilmaisun monet muodot
- Minä ja meidän yhteisömme
- Tutkin ja toimin ympäristössäni
- Kasvan, liikun ja kehityn

Yhdeksi vastausvaihtoehdoksi valittiin oppimisen alueet ja toiseksi vaihtoehdoksi vuodenkierto. Kolmas vaihtoehto oli jotain muuta, mitä? Näin vastaajille annettiin

mahdollisuus kehittää jokin aivan erilainen jaottelutapa. Vastaajista 73% (8kpl) oli oppimisen alueiden kannalla, 18% (2kpl) vuodenvierityn, ja 9% (1kpl) ehdotti jotain muuta. (Kuvio 8) Jotain muuta- vastauksen tarkennus oli, että jotain ihan uutta mitä ei ole vielä keksitty. Vastausten perusteella päätettiin jaotella aistileikkiopas oppimisen alueiden mukaan, koska sitä rakennetta toivottiin selkeästi eniten, vaikka vuodenvierityn mukaan vaihtoehto olisi ollut ehkä perinteisempi ja jopa helpompikin vaihtoehto. Tämä oppimisenalueiden mukaan jaoteltu opas tukee myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa velvoittavia alueita.

11. Toivotko oppaan rakenteen noudattavan esimerkiksi

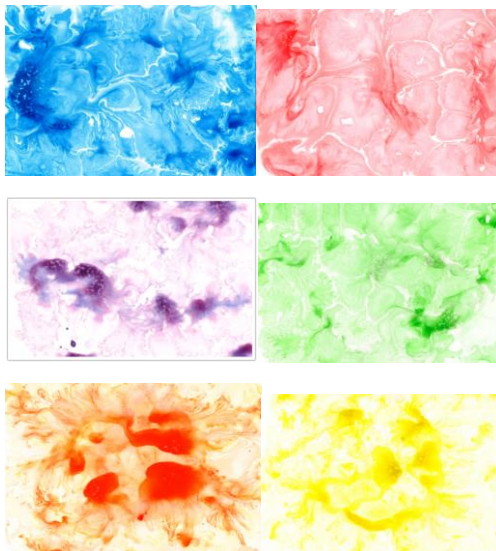
Vastaajien määrä: 11

Kuvio 8. Millä tavalla aistileikkiopas tulisi jaotella?

Kaikki työntekijät eivät päässeet osallistumaan väliarviointiin, mutta ideapahveihin tuli ideoita ja toiveita opasta varten myös myöhemmin. Ideointipahvit jätettiin viikoksi Holmaan seinälle, jotta mahdollisimman moni pääsisi osallistumaan väliarviointiin. Väliarvioinnissa syntyi keskustelua aistityöskentelyn tärkeydestä. Aistityösken-

tely koetaan selvästi tärkeäksi. Yhdessä mietittiin, kuinka arjen kiireessä välillä unoh-
tuu se, kuinka asioita voisi tehdä myös toisin tai juurikin aistityöskentely jää välillä
taka-alalle. Aistileikkiopasta pidettiin hyvänä ideana ja siitä toivottiinkin helppokäyt-
töistä sekä selkeää, jotta sitä tulisi käytettyä arjessa. Myös hahmotelma oppaan pe-
rusideasta ja ulkonäöstä esiteltiin ja kerrottiin, että opas jaotellaan viiden oppimisen
alueen mukaan. Jokainen oppimisen alue päätettiin koodata omalla värillä, jonka toi-
vottiin tuovan selkeyttä ja mahdollistaa helpon käytön. Korttisarjaan päätettiin myös
lisätä kuudes väri vinkeille ajatellen aistileikkitoimintaa. Esittelimme korttipohja mal-
lit, jotka oli Holman vuoropäiväkodin lasten kanssa sokerimaalaustekniikalla tehdyt.
(Kuvio 9) Nämä lasten kanssa yhdessä tuotetut korttipohjat saivat aikaan ihastusta ja
sitä pidettiin hyvänä ajatuksena. Idea aistileikkikorteista sai myös positiivista pa-
lautetta. Päätettiin, että kirjasen sijaan kortit kootaan omiksi osioikseen. Pohdittiin,
oppaan käytettävyyttä ja sitä, että kirjanen saattaa helposti jäädä hyllyyn, kun kort-
teja voidaan säilyttää, vaikka seinällä, josta ne on helppo ottaa ja käyttää. Korttien
värikoodit auttavat löytämään juuri siihen hetkeen tarvittavan osa-alueen harjoitteen
helposti. Väliarvioinnin tulokset tukivat opinnäytetyön tekijöiden näkemystä aistileik-
kioppaasta.

Kuvio 9. Aistileikkioppaan korttipohjat.

7 Pohdinta

Opinnäytetyö toteutettiin työelämän tutkivana kehittämistyönä ja sen tarkoituksena oli kehittää Holman vuoropäiväkodin aistileikkitoimintaa yhteistyössä Nisulan päiväkodin kanssa. Kehittämistyön yhteydessä tuotettiin pedagoginen aistileikkiopas (liite 2) Holman henkilöstön arjen työkaluksi. Kehittämistyölle asetetut tavoitteet saavutettiin opinnäytetyöprosessin aikana ja kehittämistyö koettiin merkitykselliseksi.

Aineiston keräämisen menetelmiksi valikoituivat puolistrukturoitu kyselytutkimus sekä väliarviointi benchmarking- menetelmällä. Kyselytutkimus toteutettiin niin Holmassa kuin Nisulassa ja väliarviointi Holman vuoropäiväkodissa. Tutkimussuunnitelma muuttui hieman väliarvioinnin osalta korona- pandemian vuoksi, mutta tämä ei silti oleellisesti vaikuttanut väliarvioinnin tuloksiin. Kehittämistyö elää projektin edessä ja suunnitelmia voidaan joutua muuttamaan. (Toikko & Rantanen 2009, 64-65).

Kyselytutkimus toteutettiin webropol- kyselytyökalulla, joka osoittautui toimivaksi menetelmäksi huomioiden, että kyselyt toteutettiin kahdella eri paikkakunnalla. Kyselyjen aineistot analysoitiin hyödyntäen teemoittelua ja tämän pohjalta lähdettiin hahmottelemaan pedagogista aistileikkiopasta. Tässä vaiheessa projektia päädyttiin tuottamaan aistileikki- kirjaseen sijaan aistileikkikortit, jotka perustuivat varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattuihin oppimisen viiteen alueeseen. Aistileikkioppaan tuottamisesta tuli Holman vuoropäiväkodin yhteinen projekti päiväkodin lasten saadessa osallistua korttipohjien valmistamiseen. Jokaiselle oppimisen alueelle valittiin teemaväri, ja lapset saivat maalata sokerimaalaustekniikalla korttipohjat, jotka myöhemmin muutettiin sähköiseen muotoon. Aistileikkikortteihin lisättiin oppimisen alueiden lisäksi vielä erillinen ”vinkki”- osio. Valmiit aistileikkikortit on tarkoitettu Holman vuoropäiväkodin käyttöön ja niiden luonteeseen kuuluu ajatus siitä, että kortteja voidaan lisätä valmiiseen materiaaliin kun kokemusta aistileikkitoiminnasta kertyy. Jatkossa aistileikkikortit voidaan julkaista laajemmin myös muun varhaiskasvatuksen käyttöön.

Lähteet

Ahonen, L. 2017. Vasun käyttöopas. Jyväskylä: PS- kustannus.

Ayres, A.J. 2008. Aistimusten aallokossa Sensorisen integraation häiriö ja terapia. Jyväskylä: PS–kustannus.

Gascoyne, S. 2011. Sensory Play. Play in the EYFS. Lontoo: Practical Pre-School Books.

Helenius, A. & Lummelahti, L. 2013. Leikin käsikirja. Jyväskylä: PS- kustannus.

Helenius, A. & Lummelahti, L. 2018. Varhaiskasvatus. Helsinki: Books on Demand.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa, 2012. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Helsinki, 2013. Viitattu 28.2. 2020.
https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Isomäki, H. 2015. Ymmärrämmekö näkemäämme? Visuaalisen hahmottamisen häiriöt. Arviointi- opetus- ja kuntoutusmateriaaleja. Jyväskylä: Niilo Mäki Instituutti.

Jussila, K. 2019. On the Autism Spectrum? Recognition and Assessment of Quantitative Autism Traits in High-Functioning School- Aged Children and Epidemiological and Clinical Study. Doctoral Thesis. University of Oulu. Faculty of Medicine.

Karppinen, S. 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A.-L. (toim.). Helsinki: Yliopistopaino.

Kranowitz, C.S. 2015. Tahatonta tohellusta Sensorisen integraation häiriö lapsen arkielämässä. 4. uudistettu painos. Juva: PS–kustannus.

Kronqvist, E.-L. 2017. Varhaispedagogiikan kehityspsykologinen tausta. Teoksessa Varhaiskasvatuksen käsikirja. 4. uudistettu painos. Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Jyväskylä: PS- kustannus.

Luojaus, M. 2011. Pystynkö oppimaan? AIVO – Aikuisopiskelun tieto-, neuvonta- ja ohjauspalvelut. Viitattu 18.2. 2020 <https://www.slideshare.net/MaaritLuojaus/pyopnetti>

Nienstedt, W., Hänninen, O., Arstila, A. & Björkqvist, S-E. 2004. Ihmisen fysiologia ja anatomia. 15. Uudistettu painos. Helsinki: WSOY.

Neurologia. 2006. Toim. Soinila, S., Kaste, M. & Somer, H. Duodecim. 2. uudistettu painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Nurmi, J.-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen L., & Ruoppila, I. 2015. Ihmisen psykologinen kehitys. 6.painos. Jyväskylä: PS- kustannus.

Räty, M., Sivonen, S., Saarela, J., Laurikainen, H. & työryhmä. Aistien- menetelmä. 2014. Laurea julkaisut. Viitattu 18.2.2020 <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/122582/Laurea%20julkaisut%2044.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Saarinen, S.L. 2014. Aistiseikkailu. Elämyksiä ja toimintaa koko vuodeksi. Jyväskylä: PS- kustannus.

Sensorisen integraation sanastoa. N.d. Artikkelin Sensorisen integraation terapian yhdistys ry:n sivustolla. Viitattu 9.10.2019 <http://www.sity.fi/sensorinen-integraatio/kasite-teoria-sanasto/sanastoa/>

Seppänen-Järvelä R. 2005. Vertaismenetelmät kehittävän arvioinnin välineinä. Stakes. Viitattu 12.3.2020. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77163/vertaismenetelmat.pdf?seq>

Shams, L. & Seitz, A. 2008. Benefits of multisensory learning. Department of Psychology, University of California, Los Angeles. Viitattu 18.2.2020 https://faculty.ucr.edu/~aseitz/pubs/Shams_Seitz08.pdf

Sääkslahti A. 2018. Liikunta varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus 2018.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: Tampereen Yliopistopaino.

Tuomi J. & Sarajärvi A., 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Määräykset ja ohjeet 2018:3a. Opetushallitus. Viitattu 24.10.2019 https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Liitteet

Liite 1. kyselylomake

Pedagogiset aistileikit varhaiskasvatuskäisen lapsen oppimisen ja kehityksen tukena

1. Ammatti

- Varhaiskasvatuksen opettaja
- Varhaiskasvatuksen erityisopettaja
- Lastenhoitaja
- Erityisavustaja
- Muu, mikä

2. Kuinka monta vuotta olet toiminut varhaiskasvatuksessa?

3. Kuinka usein käytät moniaistisia työtapoja?

- Päivittäin
- Viikottain
- Kuukausittain
- Harvemmin

4. Millaisia moniaistisia työtapoja olet käyttänyt?

5. Millainen merkitys aistityöskentelyllä on varhaiskasvatuksessa?

6. Millaisia asioita tulee ottaa huomioon aistityöskentelyssä?

7. Millainen oppimisympäristö tukee lapsen aistitoimintaa ja pedagogista aistityöskentelyä?

8. Miten haluaisit muokata päiväkotisi oppimisympäristöjä aistityöskentelyä huomioivaksi?

9. Opinnäytetyömme tarkoitus on tuottaa aistiopas varhaiskasvatuksen käyttöön. Millaisia lapsen aistitoiminnan huomioivia menetelmiä ja/ tai leikkejä voisit tarvita päivittäisessä työssäsi?

10. Mainitse kolme asiaa, jotka toivot oppaan sisältävän.

11. Toivotko oppaan rakenteen noudattavan esimerkiksi

- vuodenvierä?
- varhaiskasvatussuunnitelman oppimisen alueita?
- jotain muuta, mitä?

12. Muita toiveita ja ideoita opasta varten.
